

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Karl-Erik Pärn

POLITSEIVÄGIVALLA AKTUAALSUS EESTI POLITSEIS
(PATRULL- JA PIIRKONNAPOLITSEINIKE NÄITEL)

Lõputöö

Juhendaja:
Uno Traat, MA

Muraste 2014

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei- ja piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: mai 2014
Töö pealkiri: Politseivägivalla aktuaalsus Eesti politseis patrull- ja piirkonnapolitseinike näitel The actuality of police violence in the Estonian police force based on the example of patrol and community police officers	
Töö autor: Karl-Erik Pärn	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte:</p> <p>Käesolev lõputöö kajastub 55 leheküljel. Selles on 2 joonist ja 9 lisa. Viidatud allikate loetellu kuulub 24 kirjet.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on selgitada välja politseivägivalla levimus Eestis.</p> <p>Eesmärgi saavutamiseks püstitas töö autor uurimisküsimused ja ülesanded ning viis läbi internetikeskkonnas LimeSurvey ankeetküsitluse Eesti patrull- ja piirkonna politseinikega.</p> <p>Uurimistulemustest selgus, et vägivaldsemad politseinikud on mehed, madalama haridusega, kõrgema vanuse ja pikema karjääriga. Nais- ja meespolitseinike hulgas ainult verbaalse vägivalla kasutamise seoses arvulist erinevust ei esinenud. 2001. aasta ja 2014. aasta uurimuste võrdlevas analüüsis selgus, et 2014. aastal toetatakse politseiniku ründaja puhul liigse sunni kasutamist rohkem kui 2001. aastal. Lisaks kasutatakse tänapäeval enam verbaalset jõudu ning rahulolu töötingimustega on suurem.</p> <p>Käesoleva ja Ameerika Ühendriikide uurimuste võrdluse põhjal selgus, et Eesti politseinikud leiavad palju tihemini, et politseiniku ründaja puhul võib kasutada liigset sundi. Lisaks arvavad eestlased rohkem kui ameeriklased, et neil ei ole tihtilugu lubatud kasutada piisavalt sundi.</p> <p>Antud uurimus tuleb kasuks politseivägivalla vastu võitlemisel, politseinike koolitamisel ja tulevikus samalaadsete uurimuste läbiviimisel.</p>	
Võtmesõnad: vägivald, politseivägivald, politseiametnik, sund, liigne sund	
Võõrkeelsed võtmesõnad: violence, police violence, police officer, force, excessive force	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor: Aivar Toompere	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: Uno Traat	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	5
1. POLITSEIVÄGIVALLA OLEMUS.....	8
1.1. Vägivalla mõiste	8
1.2. Vägivalla teke	9
1.3. Tuntuimaid politseivägivalla näiteid praktikast.....	13
1.4. Reguleerivad õigusaktid politseivägivallaga seoses	15
2. LÄBIVIIDUD UURIMUSED EESTIS JA AMEERIKA ÜHENDRIIKIDES NING EESTI VÕIMULIIVALDUSTE JUHTUMITE STATISTIKA	18
2.1. Politseivägivalla juhtumite statistika Eestis.....	18
2.2. Läbiviidud uurimused Eestis ja Ameerika Ühendriikides	19
2.2.1. Politseivägivald - kas seda on võimalik vältida.....	19
2.2.2. Politsei suhtumine võimulialdusse.....	20
3. POLITSEIVÄGIVALLA ANKEET UURINGU KIRJELDUS JA ANALÜÜS.....	21
3.1. Uurimuse läbiviimise meetoodika ja eesmärk.....	21
3.2. Valimi iseloomustus	22
3.3. Uuringu tulemused.....	23
3.4. 2001 a. ja 2014 a. uurimistulemuste võrdlev analüüs.....	30
3.5. Ameerika Ühendriikide ja Eesti uurimustulemuste võrdlev analüüs	31
3.6. Uurimistulemuste kokkuvõte ja järeldused.....	32
KOKKUVÕTE	35
SUMMARY	37
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	38
LISA 1. VÕIMULIIVALDUSE JUHTUMID EESTIS.....	40
LISA 2. ANKEET	41
LISA 3. VALIMI ISELOOMUSTUS.....	49
LISA 4. POLITSEINIKE ARVAMUSED KAASUSTEST	50
LISA 5. PINGED POLITSEITÖÖS	51
LISA 6. INFORMATSIOON POLITSEINIKE KOHTA.....	52
LISA 7. POLITSEIVÄGIVALLA LEVIMUS PREFEKTUURITI	53

LISA 8. 2001.a JA 2014.a ANKEETKÜSITLUSTE VÕRDLUS	54
LISA 9. AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE JA EESTI (2014) ANKEETKÜSITLUSTE VÕRDLUS.....	55

SISSEJUHATUS

Vägivald on igapäevane nähtus. Vägivalla tõkestamine ühiskonnas on üks suurimaid ülesandeid politseitöös. Politseinikelt oodatakse, et nad hoiavad korda ja tagavad inimeste turvalisuse, seega on justkui tabu mõelda, et politseinik ise võib olla vägivalla allikaks. Välismaisest meediast leiab hulgaliselt intsidente politseivägivallast. Väga palju kajastatakse antud nähtust Ameerika Ühendriikides. Rodney King'i juhtumi tõttu tõusis politseivägivald väga kiirelt ühiskondlikult tunnustatud probleemiks. Eestis pole küll oma Rodney Kingi olnud, aga see ei muuda olematuks võimalust, et ka meil esineb politseivägivalda. Käesolev uurimistöö keskendubki sellele hälbivale käitumisele ja situatsioonidele, kus politseinik on vägivalla tekitajaks.

Antud lõputöö käsitleb politseivägivalla levimust Eesti politseis. Töö aktuaalsus seisneb asjaolus, et politseivägivalda Eestis on väga vähe uuritud. Levimuse kohta ei leidu ühtegi uurimust. Käesolev uurimus tuleb kasuks Politsei- ja Piirivalveametile, andes ülevaate politseivägivalla levimusest ja politseiametnike endi suhtumisest antud nähtusesse. Lisaks tulevad uurimuse käigus tehtavad järeldused kasuks ka politseinike koolitamisel ja samalaadsete uurimuste läbiviimisel tulevikus.

Autor valis oma uurimistööks antud teema, kuna politseivägivallale on Eestis nii akadeemiliselt kui ka meedias väga vähe tähelepanu pööratud. Pigem on uudisekänniseid ületanud viimastel aastatel lood, kuidas politseinikud on saanud sõna otseses mõttes „peksta“ või on olnud saamatud teatud füüsilist kontakti nõudnud situatsioonide lahendamisel.

Uurimistöö probleem seisneb selles, et politseivägivalla juhtumite arv on viimaste aastate jooksul näidanud tõusvat trendi (vt lisa 1). Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada politseivägivalla levimus Eesti politseis ja tuua välja ettepanekuid politseivägivalla vastu

võitlemiseks.

Lisaks viiakse antud uurimistöö raames läbi võrdlev-sotsioloogilised uuringud. Antud uurimistöö autor võrdleb uurimuse tulemusi 2001. aastal Eestis läbiviidud samalaadse uurimuse tulemustega ja Ameerika Ühendriikide 2000. aasta politseivägivalla uurimuse tulemustega.

Uurimistöö läbiviimiseks püstitati järgmised uurimusküsimused:

1. Millised on politseinike hoiakud seoses politseivägivallaga?
2. Millised sotsiaalsed ja professionaalsed erinevused esinevad seoses politseivägivalla levimusega?
3. Kas esineb erinevusi varasemalt läbiviidud uuringutega?

Uurimistöö eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised uurimisülesanded:

1. vägivalla mõiste analüüsimine
2. ankeedi väljatöötamine
3. valimi koostamine
4. Põhja, Lõuna, Ida ja Lääne prefektuuride patrull- ja piirkonnapolitseinikega küsitluse läbiviimine
5. tulemuste töötlemine
6. samateemaliste varasemate uurimistööde võrdlev analüüs konkreetsete küsimuste põhjal
7. uurimistulemuste väljatoomine
8. ettepanekute tegemine

Töö eesmärgi saavutamisel kasutas autor kvantitatiivset uurimismeetodit. Ankeetküsitluste läbiviimine toimus internetikeskkonnas Lime Survey, millele järgnes andmete analüüsi teostamine ja järelduste tegemine.

Lõputöö põhiosa koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis tutvustab autor vägivalla mõistet, tekkepõhjuseid ja politseinike käitumist reguleerivaid seaduseid. Teises peatükis

toob uurimistöö autor välja politseivägivallaga seonduva statistika Eestist ning varasemalt läbiviidud uurimused samal teemal nii Eestist kui Ameerika Ühendriikidest. Töö kolmandas peatükis selgitakse lugejale põhjalikult uurimuse metoodikat, valimit, tuuakse välja tulemused, viiakse läbi analüüs ja koostatakse võrdlus varasemalt läbiviidud uurimustega samal teemal.

Käesolevas töös on kasutatud politsei- ja piirivalveseaduse 23.03.2014, avaliku teenistuse seaduse 01.04.2013 ja karistusseadustiku 08.03.2014 redaktsioone.

1. POLITSEIVÄGIVALDA OLEMUS

Antud uurimistöö läbiviimiseks on esmatähtis mõista vägivalda, selle olemust ja esinevaid liike. Uurimistöö alapunktis 1.1. käsitletakse vägivalda, sellest tulenevalt politseivägivalda ja võimalikku vägivalda tekitajat ehk stressi.

1.1. Vägivalda mõiste

Maailma terviseorganisatsioon (*World Health Organization*, edaspidi WHO) defineerib vägivalda kui tahtliku füüsilise jõu või võimu, ähvardava või aktuaalse - enese, grupi või ühiskonna vastu suunatud nähtuse, mis põhjustab või millel on suur võimalus põhjustada vigastust, surma, psühholoogilist kahju, väärarenguid või millestki ilma jäämist (World...2002:5).

WHO märgib ära psühholoogilise kahju tekitamise, kuna vanemate inimeste, naiste või laste puhul tihti ei kasutata otseselt füüsilist mõjutust. Antud töö autor leiab, et see on väga oluline punkt just politseitöö valdkonnas, kuna politseinikud puutuvad oma töös igapäevaselt kokku vanurite, naisterahvaste ja lastega.

WHO vägivalda definitsioonis on välja toodud 3 erinevat tüüpi vägivalda:

1. Enesele suunatud vägivald - vägivald, mida inimene paneb toime oma enda suhtes. Siin on mõeldud suitsiidset või ennast vigastavat käitumist.
2. Inimestevaheline vägivald - vägivald, mida üks inimene paneb toime teise isiku suhtes. Siin mõeldakse perekonnasisest vägivalda või üksteise suhtes tundmatute isikute vahelist vägivalda.
3. Kollektiivne vägivald - antud nähtus jaguneb sotsiaalseks, poliitiliseks ja majanduslikuks vägivallaks. Välja toodud jaotavused on motiivid vägivallaks suuremate gruppide või riikide poolt. (World...2005:6)

Antud töös käsitletakse politseivägivalda ja seega suunatakse uurimuse fookus inimestevahelisele vägivallale. Teisalt, arvestades, et iniviidid ehk politseinikud, moodustavad suure osa Politsei- ja Piirivalveametist, siis saab resultaatidest rääkides mainida ka kollektiivse vägivalla võimalikku olemasolu.

Viimaks toob WHO välja vägivalla olemused, milleks võib olla - füüsiline, seksuaalne, psühholoogiline, ilma jätmine või hülgamine (World...2005:6).

Kuigi politseivägivald, või *police brutality/police violence*, on maailmas väga levinud termin - puudub sellel eesti keeles otsene definitsioon. Kõige parem oleks politseivägivalla defineerimisel kasutada seaduse paragrahvi, mille all sellist käitumist menetletakse. Karistusseadustikus (KarS) kasutatakse väljendit võimuliialdus, ehk ametialaseid ülesandeid täitva ametiisiku poolt relva, erivahendi või vägivalla ebaseaduslik kasutamine (Karistusseadustik 2014).

1.2. Vägivalla teke

Vägivalla mõistmiseks on vaja ka teada, mis ületuldse tekitab või kutsub esile inimeses vägivalda. Penthin (2003:23-27) toob välja agressiivsuse teooriad:

1. Instinktiteooria - kõikidel loomadel, kaasaarvatud inimestel, on kaasasündinud võitlusinstinkt, mis konfliktsetes olukordades n-ö lööb välja. On jõutud järeldustele, et mainitud instinkt vajab vahetevahel mahalaadimist, mis omakorda mõjub mahalaadijale rahustavalt.
2. Sotsiaalse õppimise teooria - antud teooria kohaselt on võimalik agressiivset käitumist õppida. Nähes, et kellegi agressiivne käitumine saab mingisugust positiivset tagasisidet, võib juhtuda, et mainitud käitumine võetakse üle. Raamatus on toodud näide vägivaldse isa kohta, kes lööb laste nähes ema ning ema sulgeb ennast nuttes kõrvaltuppa. Lapsed näevad isa suurt võimu ema üle ja võivad antud käitumismalli omaks võtta.
3. Frustratsioon-agressiooniteooria - selle teooria kohaselt kutsub isikus agressiivsust

ja vägivalda esile vaimne pinge. Inimene peab tegema midagi, mis talle ei meeldi, mis tekitab temas pingeid ning mille välja elamine väljendub agressiivsuse ja vägivalda kujul.

4. Sotsioloogilised teooriad - Siinkohal väljendub agressiivsus subkultuuriga määratud ootustes.

Ellonen jt. (2002:13) toovad välja, et agressiivsus võib avalduda järgmistel viisidel:

1. vägivalda kasutamine teise inimese vastu
2. inimesel keelatakse teha seda, mida ta soovib
3. keeldutakse sooritamast hädavajalikke toiminguid
4. solvatakse teist sõnadega
5. laimatakse teist inimest
6. keeldutakse mõne inimesega rääkimast
7. keeldutakse küsimusele vastamast

Eeltoodud situatsioonide põhjal võib oletada, et politseiöö on üsna agressiivne töö. Korrakaitsetel esineb väga tihti olukordi, kus nad peavad vägivalda kasutama, piirama teiste inimeste liikumisvabadust ja vahel ka karmimaid sõnu kasutama. Politseiliste ülesannete täitmiseks on politseinikele antud võim ja erinevad volitused (Kinnaird 2003:1).

Dozier (2004:1,16) mainib ära, et vihkamine on mõistuse „tuumarelv”, mis eemaldab viisakuse ja soliidsuse ning asendab selle metsikusega ja vaenu ning õelusega eri gruppide vahel. Vihkamise puhul on inimese automaatseks reaktsiooniks võitlemine, agressiivselt reageerimine.

Lisaks võiks eelnevalt välja toodud sotsiaalse õppimise teooriat täiendada Gleitman jt. (1999:438) mõttega, et inimeste agressioon põhineb suurel määral õppimisel ja kultuuril.

Uurimustöö autor leiab, et välja toodud vägivallateooriatest võivad politseinike puhul rakenduda kõik neli teooriat, aga eriti just sotsiaalse õppimise teooria. Sotsiaalse õppimise

teooria puhul toob Penthin välja perekonna näite. Antud näite kohaselt võiks see toimida samalaadselt ka politseinike puhul. Patrullpolitseinik M näeb, et teine politseinik, T, kasutab õigusrikkuja kiiremaks ohjeldamiseks liigset sundi. T saavutab õigusrikkuja üle kontrolli ilma suurema vaevata ja seega leiab M, et ka tema võiks järgmine kord kasutada karmimaid võtteid. Lisaks leiab autor, et politseis võib ka esineda teise rahvuse vihkamist ja sellega seonduvat negatiivset käitumist teisest rahvusest inimese vastu.

Käesoleva uurimistöö läbiviimisel keskendub autor eeltoodud füüsilisele ja psühholoogilisele vägivallale. Antud vägivalla liikide esinemiseks annab politseitöö ilmselgelt väga soodsad võimalused. Politseinikel tuleb igapäevaselt lahendada konfliktseid olukordi inimestega, kes võivad olla kas koostööaltid või äärmiselt tõrjuvad. Selliste situatsioonide lahendamisel tuleb kasutada väga palju suhtlemisuskust või ka vajadusel sundi. Seega on olemas soodne võimalus füüsilise või psühholoogilise vägivalla tekkeks. Maailmameedias on küll ilmunud juhtumeid politseinike poolsest seksuaalsest vägivallast, aga kuna Eestis on see suhteliselt harvaesinev nähtus, kui välja arvata 2003. aastal ilmunud uudis politseiniku poolsest vägistamisest (Väljaots 2003), siis autor otsustas seda vägivalla liiki oma uurimuses mitte kajastada.

Väga paljud töötajad ei salli oma tööd, nad ei tunne sellest rõõmu. Ületöötamine, arusaamatused kolleegidega, raskused eraelus, edutus, huvikaotus - need kõik tekitavad töötajas negatiivseid emotsioone, mille tõttu hakkab töötaja oma tööst eemalduma. Tänapäeval eksisteeriv meeletu konkurentsi- ja stressirohke töö võimendab antud probleemi märgatavalt. Läbipõlemine võib põhjustada ohvril närvivapustust, mis toob endaga kaasa kontrollimatu viha, vihkamise ja verevalamise. (Dozier 2004:163,164)

Me elame maailmas, kus on vaja lihtsaid vastuseid ja kiireid lahendusi. Tänapäeva ühiskonnas mõõdetakse inimese edukust tema saavutuste põhjal, mis panevad inimesed võitlema ajaga ja unustama, kuidas lihtsalt elada ja tunda elust rõõmu (Rajeswaran, Bennet 2013:27). Pika aja peale võib stressi pidev endasse kogumine kahjustada inimese vaimset ja kehalist heaolu (Kirschman 2000:77).

Ellonen jt. (2002:125-128) toovad välja järgmised stressiteooriad:

1. Stiimuliteooria - selle teooria alusel põhjustavad keskkonnanõuded/stressistiimulid iseenesest inimeses stressi.
2. Reaktsiooniteooria - antud teooria kohaselt puutub inimene kokku mingisuguse stressoriga, mis omakorda kutsub temas esile erinevaid reaktsioone, olgu need füsioloogilised või psüühilised.
3. Vastastikuse mõjutamise teooria - mainitud teooria kohaselt tekib stress alati, kui isikule olemasolevatest kättesaadavatest abinõudest ei ole piisavalt abi olukorrast tulenevate nõuetega toimetulekuks.

Politseitöö on üks nõudlikemaid ja ohtlikemaid ameteid modernses ühiskonnas. Antud ametis on suur võimalus puutuda kokku stressirohkete situatsioonidega (Manzoni, Eisner 2006:614).

Ellonen jt. (2002:129) on välja toonud politseitöö kõige stressirohkemad olukorrad:

1. surma ja selle erinevate vormidega kokkupuutumine, nagu rasked õnnetused, enesetapud ja tapmised;
2. vigastuste risk seoses konfliktsituatsioonide lahendamise, jõu kasutamisega ning liikluses ja jälitussituatsioonides esinevate ohuolukordadega;
3. hirm ebaõnnestumise ees kollegiaalses keskkonnas ning hirm ülemusega vastuollu minna;
4. eriti tülikate teenindavatega kokkupuutumine;
5. eriülesanded, mille eesmärgi täitmisel tuleb tegutseda vaenulikus keskkonnas, või kartuses, et saadakse teada sinu ametist;
6. kohtus tunnistamine, või kahtlustatav olemine;
7. meedia tähelepanus olemine;
8. eriti vastutusrikkad ja nõudlikud tööülesanded;
9. politseinikule volitatud õiguste kasutamine ning ende õiguste kasutamisest tulenev stress otsustustasandil.

Autori arvates esineb eelnevalt välja toodud stressiteooriatest politseitöös

reaktsiooniteooria ja vastastikuse mõjutamise teooria. Reaktsiooniteooria puhul võib politseinik peretüli lahendamisel kokku puutuda vigastatud lastega, mis võivad ja kindlasti vallandavadki politseinikus erinevaid reaktsioone. Politseiniku ülesandeks jääb antud situatsioonides ikkagi säilitada rahu ja lahendada olukord objektiivselt. Vastastikuse mõjutamise teooria kohaselt võib äärmusliku näitena välja tuua olukorra, kui politseinik satub rünnaku ohvriks, kaotab rüseluse käigus relva ning ründaja võtab välja noa. Antud situatsioonis pole politseinikul piisavalt abinõusid olukorrast tulenevate nõuetega toimetulekuks.

Eelnevalt välja toodud stressirohkete olukordade puhul on ilmselge, et antud situatsioonidest tulenevad pinged vajavad väljaelamist. Juhul, kui pingete väljaelamiseks rahumeelseid võimalusi pole, võivad need esineda tänaval, tööd tehes. Siinkohal tekib muidugi küsimus - kas antud pingete väljaelamiseks peab organisatsioon võtma midagi ette või jääb see iga politseiniku enda mureks, kuidas ja kui palju ta suudab tööl tekkinud pingeid maandada.

1.3. Tuntuimaid politseivägivalla näiteid praktikast

1989. aastal soovis afroameeriklasest politseinik Don Jackson tõestada rahvale, et politseinikud on teisest rassist korrariikkujate suhtes agressiivsemad. Ta oli erariietes ning pani oma autosse kaamerad. Üks hetk peeti tema sõiduk politseinike poolt kinni ning esines konflikt tema ja valgenahalise politseiniku vahel. Üks hetk, peale mitmeid roppe sõnu, võttis politseinik Jacksonist kinni ning lükkas ta pea läbi poe aknaklaasi. (Palmiotto 2001:208-209)

1991. aastal põgenes mustanahaline Ameerika Ühendriikide kodanik Rodney King oma autoga Los Angeles'i linnas politseinike eest. Ta peatus ning sai alguse üks kõige enam kõneainet pakkunud politseivägivalla episood maailmas. King kamandati pikali ning teda ümbritses vähemalt 27 politseinikku. Ühel hetkel pinged eskaleerusid ning 4 valgenahalist politseinikku peksid R. King'i korduvalt jalgade ja nuiadega. Teda löödi 53-56 korda ning tema peal kasutati 50 000 voldist elektrišokiaparaati. Kogu sündmus jäädvustati

kõrvalseisva kodaniku poolt videole. King'il tuvastati kriimud, sinikad ja rohkem kui 11 luumurdu. Neli politseinikku said süüdistuse ning esialgu mõisteti nad õigeks. Sellest said aga alguse Los Angelese rahutused, mis kestsid mitu päeva ning põhjustasid linnale tohutult kahju. (Worden, Catlin 2002:85-86)

1997. aastal löödi Brooklynis politseinikku Justin Volpe't mustanahalise isiku poolt, kes põgenes. Kohapeal peeti politseinik Schwarz'i poolt kinni mustanahaline Abner Louima, kes omakorda lõi Schwarz'i. Seetõttu arvati, et Louima oli sama isik, kes eelnevalt oli Volpe't löönud. Louima toimetati käeraudades politseisõidukisse, kus Volpe teda ründas. Jaoskonnas toimetas Volpe Louima tualetti, kus too Louimale harjaotsa pärakusse sisestas. Juures oli veel üks politseinik, aga ta ei takistanud Volpet. Kaks politseinikku mõisteti vangi. (Worden, Catlin 2002:86)

1992. aastal tungis Brasiilia politsei eliitüksus mäslvasse vanglasse ning tappis 111 vangi, kes olid juba võitlusvõimetud või põlvili. 1993. aastal tulistasid üheksa töövälisel ajal olevat Rio de Janeiro politseinikku 72 magavat tänavalast. Ühed Brasiilia politseinikud vägivallatsesid vahistatu peal kuus tundi, pekstes teda pähe ja kaela ning hoides tema pead vee all. (Huggins jt. 2002:XVII-XIX)

2012. aastal leidis suurt kõlapinda uudis, kus Kaasani politseinikud väidetavalt piinasid ning vägistasid kinnipeetavat šampanjapudeliga. 52 aastane Sergei Nazarov peeti politseinike poolt kinni seoses huligaanitsemisega ning järgmisel päeval oli ta juba kõhuvaludega haiglas, pärast mida ta suri. (Bennetts 27.03.2014)

Välja toodud episoodid on küll loomu poolest üsnagi äärmuslikud, kuid nende käsitlemine on vajalik selleks, et saada aimu, milleks on võimelised inimesed, kes on volitatud ühiskonda kaitsma. Eelnevate näidete puhul on kolmel korral tegemist situatsioonidega, kus olid esindatud erinevad rassid ning mis leidsid aset aastatel, mil rassism oli üsnagi igapäevane nähtus. Autor leiab, et antud juhtumid on haruldased ning ei iseloomusta igapäevast politseitööd.

1.4. Reguleerivad õigusaktid politseivägivallaga seoses

Politseivägivalla temaatikat arutades ning uurides on oluline tuua välja politseinike õigused õigusrikkujaga käitumisel. Kõigil välja toodud seaduste punktidel on otsene seos eeloleva uurimusega, seega on esmatähtis, et lugeja omaks arusaama kehtivatest seadustest. Politseinike tegevused, mis puudutavad õigusrikkujaga käitumist antud uurimistöös kontekstis, on reguleeritud politsei ja piirivalve seadusega (PPVS). Avaliku teenistuse seaduses (ATS) on ametniku käitumine reguleeritud väiksemal määral. Politseivägivald või seaduse keeles võimuliialdus, on reguleeritud karistusseadustikus (KarS). Käesoleva uurimistööga seonduvalt pöörab autor suuremat rõhku PPVS-i peatükis 4 olevatele paragrahvidele §26, §30, §32 ja §32³. Lisaks on välja toodud ATS-i §51 ja KarS-i §291.

PPVS §26. Vahetu sund: Vahetu sund käesoleva seaduse tähenduses on füüsilise isiku (edaspidi *isik*), looma või asja mõjutamine füüsilise jõuga, erivahendiga või relvaga. (Politsei ja piirivalve seadus 2014)

Antud seaduse punkt defineerib ära vahetu sunni mõiste. Erivahendite puhul on silmas peetud sama seaduse paragrahvis 27 välja toodud vahendeid. Vahetut sundi võib rakendada politseiametnik.

PPVS §30. Vahetu sunni kohaldamise lubatavus:

- (1) Vahetu sunni kohaldamise õigus on politseiametnikul.
- (2) Politseiametnik võib kohaldada vahetut sundi juhul, kui isikule kehtiva haldusaktiga ohu tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks pandud kohustuse täitmise tagamine muu haldussunnivahendiga ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik.
- (4) Vahetut sundi ei ole lubatud kohaldada ütluse, arvamuse või seletuse saamiseks. (Politsei ja piirivalve seadus 2014)

Vahetut sundi kasutavad ametnikud väga tihti ning enamjaolt on see seotud olukordadega, kui isik ei ole nõus kuuletuma politseiniku seaduslikule korraldusele. Seda võib esineda

näiteks korrariikkuja toimetamisel kaineustusmajja või arestikambrisse, kakluse lahutamisel, isiku kinnipidamisel. Turvataktika (1994:39,64) toob välja, et kõige rohkem ründeid politseinike vastu esineb kinnipidamistel ning enamiku kallaletunge politseinike vastu panevad toime jooeeseisundis isikud.

PPVS §32. Käeraudade, jalaraudade või sidumisvahendi kasutamine:

(1) Politsei võib isiku suhtes kasutada käeraudu, kui isikult on seaduse alusel võetud vabadus ning on alust arvata, et ta võib... (Politsei ja piirivalve seadus 2014)

Antud punktis on kirjas, et politseinikul on õigus kasutada isiku peal käeraudu. Muidugi on käeraudade peale panemisel ka omad nõuded, mida õpetatakse kadettidele õppeprotsessi ajal. Turvataktika (1994:47) mainib, et käeraudade kasutamine on eelkõige ennetav tegevus, mille eesmärk on ära hoida füüsilist vastupanu, põgenemist või muud ohtlikku tegevust.

PPVS §32³. Tulirelva kasutamine:

(1) Politsei võib kasutada kõrgendatud ohu tõrjumiseks tulirelva, kui ohu tõrjumine muu vahetu sunni vahendiga ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik, ning arvestusega, et tulirelva kasutamisel tehakse kõik võimalik, et sellega ei seataks ohtu muud kaalukat hüvet... (Politsei ja piirivalve seadus 2014)

Tulirelva kasutamine on politseis üldiselt väga rangelt reguleeritud. Relva väljavõtmist peab käsitlema kui absoluutselt viimast abinõud ning sellele peab eelnema õige situatsiooni hindamine. Kohe kindlasti ei tohi kasutada relva inimese otstarbetuks hirmutamiseks.

ATS §51. Üldised kohustused:

(1) Ametnik peab oma teenistusülesandeid täitma ausalt, asjatundlikult ja hoolikalt.

(4) Ametnik peab käituma väärilt nii teenistuses olles kui ka väljaspool teenistust, sealhulgas hoiduma tegevusest, mis diskrediteeriks teda ametnikuna või kahjustaks ametiasutuse mainet. (Avaliku teenistuse seadus 2013)

Antud punktidest võib välja lugeda, et ametnik ei tohi isikute suhtes kasutada alandavaid väljendeid või solvanguid. Ametnik ei tohi üleüldse oma käitumisega mustata organisatsiooni, mida ta esindab.

KarS §291. Võimulialdus:

Ametialaseid ülesandeid täitva ametiisiku poolt relva, erivahendi või vägivalda ebaseadusliku kasutamise eest – karistatakse rahalise karistuse või ühe- kuni viieaastase vangistusega (Karistusseadustik 2014).

Sootak, Pikamäe (2009:742) ütleb, et ametnike poolne vägivald peab ülesannete täitmisel jääma vajalikkuse piiridesse ja olema vastavuses saavutatava eesmärgiga ning ebaseaduslik on jõu kasutamine siis, kui selleks ei olnud alust või ületati lubatud intensiivsuse piiri. Süüteo koosseisu saavutamise osas ei oma tähtsust, kas ametniku poolse relva, erivahendi või vägivalda ebaseadusliku kasutamisega põhjustati kannatanule tervisekahjustus või muu kahjulik tagajärg.

Siinkohal tuleb ära mainida, et psühholoogilist vägivalda antud paragrahvi all ei menetleta. Autor leiab siiski, et ka psüühiline vägivald on politseivägivalda teemast lähtudes oluline ja seega ta käsitleb selle esinemist oma uuringus.

Mainitud PPVS-i, ATS-i ja KarS-i paragrahvide välja toomine on antud uurimistöö läbiviimisel oluline, kuna see annab lugejale lühida ülevaate käesoleva uurimistöö koostamise ajal kehtinud seadustest politseivägivalda ja politseinike jõu kasutamise kohta. Lisaks on antud paragrahvide punktidel seos töös kajastatava uurimusega.

2. LÄBIVIIDUD UURIMUSED EESTIS JA AMEERIKA ÜHENDRIIKIDES NING EESTI VÕIMULIIALDUSTE JUHTUMITE STATISTIKA

2.1. Politseivägivalla juhtumite statistika Eestis

Politseivägivald Eestis ei ole meedias kuigi päevakohane teema. See on kindlasti ka üks selle uurimistöö kirjutamise põhjuseid. Siinkohal toob autor välja mõningase statistika lähiaastate politseivägivalla või õigemini võimuliialduse juhtumite kohta.

Prokuratuuri on 2011-2013 aastate jooksul edastatud 11 kriminaalasja - 4 Põhja prefektuurist, 4 Lääne prefektuurist, 2 Lõuna prefektuurist ja 1 Ida prefektuurist. Käesoleva uurimistöö seisuga on nende 11 kriminaalasja hulgast saanud karistada ainult 2 isikut - 1 rahalise karistuse ja 1 vangistuse. Ülejäänud kriminaalasjad on kas lõpetatud avaliku menetlushuvi puudumise tõttu või on siamaani menetluses. (Sisekontrollibüroo 28.03.2014)

Andmetest lähtuvalt (vt lisa 1) nähtub, et väidetavate politseivägivalla juhtumite osakaal kasvab aasta-aastalt. Viimase nelja aasta võrdluses on kõige enam väidetavaid juhtumeid (73) aset leidnud 2013. aastal. Andmetest nähtub, et 2013. aastal toimus hüppeline kasv, kuna eelnevatel aastatel on väidetavad juhtumid jäänud arvult 50 lähedusse. Kõige vähem oli väidetavaid juhtumeid neli aastat tagasi (48), 2010. aastal. Viimase kolme aasta jooksul on kriminaalasjad lõpetatud süüteokoosseisu puudumise tõttu keskmiselt 19 juhul. Siinkohal tuleb ka tähele panna, et rohkem kui pooled kriminaalasjad jäävad igal aastal avamata või lõpetatakse süüteokoosseisu puudumise tõttu. (Sisekontrollibüroo 28.03.2014; 02.04.2014)

2.2. Läbiviidud uurimused Eestis ja Ameerika Ühendriikides

Käesoleva uurimistööga seonduvalt on oluline anda ülevaade varasemalt läbiviidud uurimustest, kuna autor kasutab antud uuringute mõningaid tulemusi andmete analüüsis võrdlemise eesmärgil.

2.2.1. Politseivägivald - kas seda on võimalik vältida

Joosep Kaasik seadis oma Sisekaitseakadeemia lõputöö eesmärgiks uurida politseinike suhtumist politseivägivalda ja andmete analüüsi põhjal leida võimalikke lahendusi politseivägivalla vältimiseks. Politseivägivalda defineerib antud autor kui politseiametniku poolt talle antud võimufunktsiooni kuritarvitamist ülemäärast jõudu kasutades. (Kaasik 2001:6,10)

Kaasik viis oma uurimistöös küsitluse läbi anonüümselt. Valimi moodustasid politseinikud praktiliselt kõigist politseiasutustest Eestis. Töö eesmärgiks oli küsitleda 1/12 kogu Eesti politseiametnikest. 31.12.2000 seisuga töötas Politseis 3633 ametnikku + 48 asendajat. Uurimuse läbiviimiseks saadeti välja 303 küsitluslehte, millest tagasi saadi 261 (Kaasik 2001:46).

Küsitluses osales 206 meest (78,9%) ja 55 naist (21,1%). J. Kaasik liitis skaala positiivsel poolel vastanute protsendid (jah, kindlasti ja üldiselt jah) ning negatiivsel poolel vastanute protsendid (üldiselt mitte ja ei, üldse mitte). Skaala keskmise osa (nii ja naa) vastanuid käsitles Kaasik kui seisukohta mitte omavaid või seda mitte avaldavaid isikuid. (Kaasik 2001:49)

Käesoleva uurimistöö autor toob välja Kaasiku uurimuse tulemused, mida ta võrdleb hiljem kajastatavate uurimistulemustega. Parema ülevaate saamiseks ümardab autor J. Kaasiku töös ilmnunud protsentuaalsed vastused täisarvuni:

1. Politseivägivalda pidas Eestis probleemiks 11% küsitlenutest, selles ei näinud probleemi aga 77% küsitletuist (Kaasik 2001:88).
2. Füüsilise jõu kasutamist peab politseitöös paratamatuks peaaegu kolmveerand

- vastanuist 71% ja ainult 14% arvab, et see ei ole nii (Kaasik 2001:88).
3. Õigusrikkuja rünnaku puhul arvab seaduslikult lubatust rohkem jõudu kasutada võivat üle kolmandiku (35%) vastajaist, peaaegu pooled (43%) aga peavad seda siiski lubamatuks.
 4. Kurjategijaile määratavaid karistusi hindab piisavalt rangeks ainult 8% vastanuist, seevastu valdav enamik (84%) ei pea karistusi piisavalt rangeks.
 5. Töötingimustega on täiesti rahul iga kümnes vastaja (10%), üldiselt rahul ligi pooled (46%). Rahulolematud on üle neljandiku (28%).
 6. Pingete väljaelamise võimalusi arvab olevat piisavalt 41% vastajaist, veidi suurem protsent (42%) ei pea aga praegusi võimalusi piisavaks. (Kaasik 2001:50-53)
 7. Küsitlenutest 45% leiab, et nende töökohas kasutatakse korrarikkuja korrale kutsumiseks palju verbaalset võimu. Veerand (27%) leiab, et see nii ei ole (Kaasik 2001:78).

2.2.2. Politsei suhtumine võimuliialdusse

Antud uurimus viidi läbi Ameerika Ühendriikides ning selles kajastati mõningaid küsimusi, mida käesoleva töö autor ka enda töös käsitleb.

Väitega, et politseinikel pole tihtilugu lubatud kasutada piisavalt jõudu, nõustus 30% küsitlenutest. Väitega, et mõnikord on aktsepteeritav kasutada isiku vastu, kes ründas politseinikku, rohkem jõudu, nõustus 25% politseinikest. 52% politseinikest nõustus, et ei ole harv juhus kui politseinik suleb kaasametniku väärä käitumise puhul silmad. (Weisburd, Greenspan 2000)

3. POLITSEIVÄGIVALLA ANKEET UURINGU KIRJELDUS JA ANALÜÜS

Antud peatükis annab uurimistöö autor põhjaliku ülevaate uurimuse läbiviimisest, valimi kirjeldusest, uurimuse tulemustest ja analüüsist.

3.1. Uurimuse läbiviimise meetoodika ja eesmärk

Uuristöö eesmärk on selgitada välja politseivägivalla levimus Eesti politseis.

Politsei- ja Piirivalveamet kiitis antud teemavaliku heaks (12.03.2014 1.1-14/298-2). PPA andis antud vastuses veel omapoolseid soovitusi, kuid kõiki soovitusi polnud võimalik nii lühikese ajaga sisse viia. Antud töös käsitletav kirjandus „Turvataktika” ei kajasta asutusesiseseks kasutamiseks (edaspidi AK) mõeldud teavet, kuna kirjandus on peaaegu 20 aastat vana ning viidatud osa üldsusele arusaadav. Töös käsitletav statistika politseivägivalla juhtumite kohta ja andmed personali osas ei kajasta samuti AK mõeldud teavet, kuna need on vastavalt statistilised ja avalikkusele kättesaadavad.

Ankeetküsitluse läbiviimiseks koostas autor internetikeskkonnas LimeSurvey ankeetküsitluse, mille ta algul saatis e-maili teel kõigi 19-ne politseijaoskonna ülemale Eestis, edastamaks küsitlus oma jaoskonna patrull- ja piirkonnapolitseinikele täitmiseks.

Ankeet jaguneb küsimuste poolest neljaks blokiks ning sisaldab olenevalt vastustest 49 küsimust:

1. Blokk - Uuritakse vastaja sotsiaalseid karakteristikuid nagu vanus, tööstaaž, sugu, haridus, töökoht,
2. Blokk - Uuritakse vastaja seisukohti kaasuste alusel, kus nad ei pea otseselt märkima, kuidas nad ise käituksid, vaid kui õigeks nad peavad kellegi teise

- käitumist.
3. Blokk - Viiekohalisel skaalal põhinevad väited, uurimaks suhtumist politseivägivalda.
 4. Blokk - Valikvastustega küsimused isiklike kogemuste kohta politseiametnikuna.

Viiepallise hinnanguga skaalal koondati vastustevariandid 5 ja 4 nõustuvateks vastusteks, vastusevariant 3 seisukohta mitte omavaks vastuseks ning vastusevariandid 2 ja 1 mittenõustuvateks vastusteks. Koondatud vastused edastatakse protsentuaalselt.

3.2. Valimi iseloomustus

Üldkogumi moodustasid 658 patrull- ja piirkonnapolitseinikku. Uuringus ei osalenud ja ei kajastata 58 ametnikku, kellega on teenistussuhe peatatud (Personalibüroo 10.03.2014). Seega moodustasid valimi 600 politseinikku. Kokku alustati ankeedi täitmist 220 ametniku poolt. Täisvastused saadi 143 ametnikult ja see on ka hulk, mille andmeid käsitletakse järgnevas analüüsis.

Protsentuaalselt vastas küsitlusele peaaegu 1/4 valimist (vt lisa 3). Kõige rohkem vastuseid koosseisu kohta laekus Lääne prefektuurist (27.9%), teisena Lõuna prefektuurist (24.6%), kolmandana Ida prefektuurist (23.2%) ja neljandana Põhja prefektuurist (21.4%).

Vastanutest on ülekaalukalt 2/3 ehk 99 ametnikku mehed. Vastajaist 4/5 ehk 116 ametnikku on eestlased ning 1/5 on vastavalt venelased (24) ja muu rahvuse esindajad (3). Piirkonnapolitseinikena töötavad 76 (53%) ametnikku ja patrullpolitseinikena 67 (47%).

Vanuse poolest moodustasid kõige suurema osa (33%) üle 40-aastased isikud. Sellele järgnesid vanusegrupid 26-30 (24%), 31-35 (20%), 20-25 (15%) ning viimasena 36-40 aastased (8%).

Vastajate tööstaaži poolest osutus kõige suuremaks grupiks teenistujad, kelle tööstaaž on väldanud üle 10 aasta, neid on 64 (45%). 5- kuni 10-aastase tööstaažiga ametnikke on 40

(28%), 2- kuni 5-aastase tööstaažiga ametnikke on 20 (14%), kuni 2 aasta pikkune tööstaaž on 7-l ametnikul (5%) ja alla aasta on töötanud 12 ametnikku (8%).

Valdav enamus vastanuist, 85 (59%), on omandanud kutsehariduse. Väga palju on ka rakendusliku- ja kõrgharidusega ametnikke, vastavalt 31 (22%) ja 21 (15%). Kõige vähem on keskharidusega ametnikke - 6 (4%). Siinkohal on autori arvates märkimisväärne, kui palju on kõrgharidusega politseinikke, kes tegelevad politsei struktuuri mõttes niiöelda põllutööga.

3.3. Uuringu tulemused

Sotsiaalseid karakteristikuid puudutatavatele küsimustele järgnesid kolm kaasust (vt lisa 4), kus ametnikud pidid andma hinnangud kellegi teise käitumisele. Antud kaasuste eesmärk oli uurida vastajate moraalseid seisukohti, andes neile võimaluse mõnevõrra kritiseerida kellegi teise käitumist, seeläbi neid ennast tähelepanu keskpunkti mitte asetades.

Antud kaasuste puhul jagunesid vastused järgmiselt: Pooldan, pigem pooldan, nii ja naa, pigem ei poolda ja ei poolda. Lihtsama ülevaate andmiseks vastusevariandid „pooldan“ ja „pigem pooldan“ koondatakse pooldatavateks vastusteks, vastusevarianti „nii ja naa“ käsitletakse kui seisukohta mitte omavaid vastajaid ning vastusevariandid „pigem ei poolda“ ja „ei poolda“ koondatakse mittepooldatavateks vastusteks.

1. Esimeses kaasuses tuli politseinikel hinnata politseinike käitumist, kes olid sattunud kaklusesse ning pärast ründaja üle kontrolli saavutamist olid jätkanud füüsilise ja verbaalse jõu kasutamist.
2. Teises kaasuses pidid politseinikud andma hinnangu selle kohta, kas nad nõustuvad politseiniku otsusega mitte kanda ülemusele ette paarimehe liigse jõu kasutamist.
3. Kolmandas kaasuses tuli politseinikel hinnata patrulli käitumist, kes olid puutunud perevägivalla juhtumil kokku vaimselt mõnevõrra traumeeriva olukorraga.

Tulemuste põhjal pooldati kõige vähem kaasuses number 1 esinenud politseinike käitumist

(vt lisa 4). Siiski 5% politseinikest leidsid, et selline käitumine on aktsepteeritav. Neist 7-st politseinikust koguni 4 töötavad Põhja prefektuuris ning ülejäänud 3 jaotuvad ühehäälselt Ida, Lõuna ja Lääne prefektuuride peale.

Kaasust number 2 kasutas autor uurimaks n-ö sinise müüri olemasolu. Eesmärgiks on saada teada seda, palju politseinikest pooldavad politseiniku otsust ülemusele oma paarimehe vägivaldsest käitumisest mitte ette kanda. Antud käitumist pooldas või pigem pooldas koguni 12 ametnikku ehk 9% (vt lisa 4). Siinkohal üle poolte, ehk 7 ametnikku töötavad Põhja prefektuuris ning ülejäänud Lõuna ja Ida prefektuurides. Lääne prefektuurist ei poolda ükski ametnik sellist käitumist. Antud tulemused olid autori jaoks üllatuseks, kuna autor oletas, et politseis esineb rohkem kokkuhoidmist.

Kaasuse number 3 puhul olid näitajad samuti üsnagi üllatavad. Koguni 14% ehk 20 politseinikku pooldasid kaasuses olnud politseinike käitumist (vt lisa 4). Siinkohal on näha, et emotsionaalsed juhtumid, kus kannatajateks on naised ja väikesed lapsed, tekitavad politseinikes tugevamaid emotsioone. Esimeses kaasuses politseinikud löid korrarikkujat, kes oli nende vastu agressiivne ning kasutasid tema vastu alandavaid väljendeid. Teises kaasuses politseinikud põhjustasid valu ja kasutasid alandavaid väljendeid korrarikkuja suhtes, kes oli politseinike endi suhtes igati koostööaldis. Võrreldes esimese kaasusega on kolmanda kaasuse puhul pooldatavus pea kolm korda suurem, kuigi politseinike suhtes mingit vastupanu ei osutatud. Vastanute puhul oli kõige rohkem pooldajaid Põhja ja Lõuna prefektuurides, mõlemas 7, ning ülejäänud vastanud jagunesid vastavalt 2 ja 4 Ida ning Lääne prefektuuride vahel.

Kaasustele järgnesid viiepalli skaalal põhinevad väited.

Vastanutest 65% leiab, et töökoormusest tulenevad pinged ei ole piisavalt suured, et tekitada võimalikku politseivägivalda (vt lisa 5). 14% ehk 20 inimest siiski leiab, et nende töökoormus on politseivägivalla soosimiseks piisavalt pingeline. Vastanute puhul võib välja tuua, et kõige vähem tuntakse töökoormusest tulenevaid pingeid Lääne prefektuuris (2 ametnikku). Huvitaval kombel tunnetavad patrull- ja piirkonnapolitseinikud

töökoormusest tulenevaid pingeid võrdselt. Üle poolte, ehk 66% vastanutest leiab, et töötingimused on neile jaoskonnas sobilikud. Vaid 13% ei ole selle väitega nõus. Antud vastuste puhul ei saa öelda, et ametnike töötingimused on halvad, ning et töökoormusest tulenevad pinged soosivad politseivägivalla teket. Küll aga leiab suhteliselt suur hulk ametnikke (37%), et neil ei ole oma pingete väljaelamiseks piisavalt võimalusi.

Pool valimist (50%) on osalenud ametikohustusi täites kakluses, kaitsnud ennast füüsilise ründe eest. Antud ametnikest on 6% (4) olnud situatsioonis, kus vastane on pikali maas ning ametnik on püsti seistes löönud maaslamajat kätega. Jalgadega löömist ei ole tunnistanud ükski ametnik.

Sunni rakendamise seaduspärasuses selle raske definitsiooni tõttu on kahelnud 19% ametnikest. Alla veerandi (22%) ei oma arvamust ning 59% ei ole kahelnud sunni rakendamise seaduspärasuses. Koguni 66% kahelutest on patrullpolitseinikud. Kuna patrullpolitseinikud peaksid puutuma sunni rakendamisega rohkem kokku kui piirkonnapolitseinikud, siis oleks autor arvanud, et pigem oleks ülekaal jäänud piirkonnapolitseinike poolele. Kõige vähem ametnikke on kahelnud sunni rakendamise seaduspärasuses Lääne prefektuurist (1 inimene) ning kõige rohkem Lõuna prefektuurist (11 inimest).

Peaaegu pooled ehk 47% ametnikest leiavad, et politseinikel ei ole isiku kinnipidamisel lubatud kasutada piisavalt jõudu. Alla veerandi, ehk 14% ei oma seisukohta ning 39% leiavad, et lubatud on kasutada piisavalt jõudu. Kõige rohkem on pooldajaid Põhja prefektuurist (22).

Valdav enamus, ehk 86% küsitlenutest eitasid, et nad kohtlevad samast rahvusest korrarikkujaid paremini kui teisest rahvusest korrarikkujaid. Vastanutest 7% ei osanud hinnangut anda ning ülejäänud 7% (10 inimest) leidsid, et nad pigem kohtlevad samast rahvusest korrarikkujaid paremini. Neist 7 vastanut on eestlased ja 3 venelased. Lääne prefektuurist ei olnud ühtegi selle väitega nõustuvat ametnikku. Siinkohal tuleb välja, et vihkamist või sallimatust teisest rahvusest korrarikkujate suhtes esineb minimaalselt.

Väitega, et nad eelistavad konfliktide lahendamisel kasutada pigem sundi, nõustusid 11%, ei omanud seisukohta 21% ja keeldusid 68% ametnikest. Siinkohal 16-st väitega nõustujaist töötab ülekaalukalt 10 (63%) ametnikku Lõuna prefektuuris. Ülejäänud 6 nõustujad töötavad võrdselt kolmes ülejäänud prefektuuris.

Väidete blokile järgneb isiklike kogemuste blokk.

Valdav enamus ehk 75% politseinikest (108) väidavad, et neid on ametikohustusi täites rünnatud ning 4% neist (6), et ründe tõrjumisel kasutasid nad rohkem sundi, kui vaja. Kõik kuus on patrullpolitseinikud ja mehed.

Vastanutest 9% politseinike (13) väidavad, et nad on kasutanud peretülide lahendamisel rohkem sundi, kui oleks olnud otstarbekas. Samuti väidab 9% politseinikest, et nad on kasutanud purjus isikute arestimajja või kainestusmajja toimetamisel rohkem sundi, kui vaja. Purjus isikute kainestusmajja toimetamisel on rohkem sundi kasutanud patrullpolitseinikud (70%). Peretülide lahendamisel on samuti rohkem sundi kasutanud patrullpolitseinikud (62%).

Isiku suhtes käeraudu pigem valu esilekutsumiseks, kui kontrolli saavutamiseks, on kasutanud 11% politseinikest (15 inimest), 1% (1 inimene) on teinud seda korduvalt ja 89% (127 inimest) väidavad, et nad pole kordagi nõnda käitunud. Käeraudu valu esilekutsumiseks on kasutanud patrull- ja piirkonnapolitseinikud võrdselt.

Korraldusliku hirmutamiseks, ilma vajaduseta, on tulirelva kasutanud 4% ehk 5 politseinikku. Valdav enamus, ehk 96% (138) väidavad, et nad pole seda kunagi teinud. Tulirelva kasutanute seast kõik 5 on mehed, 3 piirkonna- ja 2 patrullpolitseinikku ning 2 neist töötavad Lõuna prefektuuris, 2 Lääne prefektuuris ja 1 Põhja prefektuuris. Ida prefektuuris ei olnud ühtegi vastanut, kes oleks antud küsimusele "jah" vastanud.

Mitmekesi liigset füüsilist jõudu üheainsa inimese vastu on kasutanud 10% ehk 14 inimest. Küsitlenutest 90% ehk 129 ametnikku väidavad, et sellist olukorda pole esinenud.

Mitmekeesi liigset füüsilist jõudu on kasutanud 11 meest ja 3 naist, 6 patrull- ja 8 piirkonnapolitseinikku, 6 töötavad Põhja prefektuuris, 5 Ida prefektuuris, 2 lääne prefektuuris ja 1 Lõuna prefektuuris.

Korraldajate suhtes alandavaid, ebatsensuurseid väljendeid ja solvanguid, tunnistavad olevat kasutanud 19% ametnikest (27 inimest). Küsitlenutest 17% ametnikku (24) tunnistavad, et on lausa mitu korda selliseid väljendeid kasutanud. Rohkem kui pooled (65) väidavad, et pole kunagi selliseid kommentaare kasutanud. Solvanguid, ebatsensuurseid ja alandavaid väljendeid kasutanutest moodustavad 3/4 mehed. Nad on võrdselt patrull- või piirkonnapolitseinikud. Kogu prefektuuri vastanute põhjal võib välja tuua, et kõige rohkem kasutab eelnevalt välja toodud väljendeid: 43% Põhja prefektuurist, 34% Lõuna prefektuurist, 32% Lääne prefektuurist ja 30% Ida prefektuurist.

Alla veerandi ehk 17% valimist teavad politseinikke, kes on solvanud või alandanud töö käigus korraldajaid (vt lisa 6). Pooled (52%) teavad kahte või enam politseinikku, kes on solvanud või alandanud töö käigus korraldajaid. Ainult 5% valimist toetavad politseinikke, kes osalesid sellistes olukordades.

Peaaegu veerand (23%), valimist teavad politseinikku, kes on korraldajate suhtes kasutanud liigset sundi (vt lisa 6). Üle kolmandiku (36%) teavad kahte või enam politseinikku, kes on korraldajate suhtes kasutanud liigset sundi. Siinkohal toetab selliseid korraldajaid 4% valimist.

Alla veerandi (19%) teavad politseinikku, kelle suhtes on esitatud kaebus seoses liigse sunni või psüühilise vägivalla kasutamisega (vt lisa 6). Umbes pool (48%) valimist, teavad kahte või enam politseinikku, kelle suhtes on esitatud kaebus liigse sunni või psüühilise vägivalla kasutamise kohta. Peaaegu kolmandik (32%) ei tea ühtegi ametnikku, kelle suhtes oleks esitatud kaebus eelmainitud olukordade tõttu.

Üle veerandi (27%) ametnikest väidab, et nende enda suhtes on esitatud kaebus seoses võimuliialdusega. Mitmeid kaebusi on esitatud kolme vastaja kohta.

Viimase aasta jooksul väidavad liigset sundi olevat kasutanud 3%, umbes kümnendik (9%), väidab olevat psüühilist vägivalda kasutanud ning 1% (2 inimest) väidavad olevat mõlemat kasutanud. Alla veerandi (17%) väidab, et sellega on kaasnenum nende suhtes kaebus. Sundi, solvanguid või mõlemat on kasutanud viimase aasta jooksul prefektuuride koosseisu kohta kõige enam - 21% Põhja prefektuur, 15% Ida prefektuur, 6% Lääne prefektuur ja 5% Lõuna prefektuur.

Politseivägivalda levimuse selgitamiseks toob autor välja kriteeriumi, millest ametnik pidi positiivselt vastama vähemalt ühele küsimusele, et olla osaline:

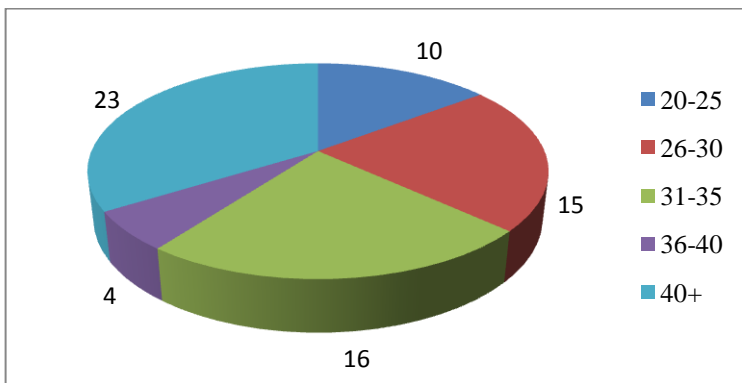
1. kasutanud liigset jõudu purjus korrarikkuja kainestusmajja või arestimajja toimetamiseks;
2. kasutanud peretüli lahendamisel rohkem sundi, kui oleks otstarbekas;
3. kasutanud isiku suhtes käeraudu pigem valu tekitamiseks;
4. kasutanud tulirelva ebaotstarbekalt inimese hirmutamiseks;
5. kasutanud isiku suhtes ebaotstarbekalt sundi;
6. kasutanud koos teiste politseinikega ühe inimese suhtes liigset füüsilist jõudu;
7. kasutanud isiku suhtes solvanguid, ebatsensuurseid kommentaare või alandavaid väljendeid;
8. kasutanud viimase aasta jooksul korrarikkuja suhtes liigset sundi või solvanguid, ebatsensuurseid kommentaare või alandavaid väljendeid.

Üldiselt vastasid eeltoodud kriteeriumitele 68 ametnikku. See on valimist peaaegu pool (48%). Järgneval joonisel on ametnike jaotuvus paremini selgitatud.

Kriteeriumile vastanute põhjal võib järeldada, et Põhja prefektuuris esineb politseivägivalda kõige enam, üle poolte (53%) küsitlenutest olid täitnud vähemalt ühe kriteeriumis välja toodud nõude (vt lisa 7). Lõuna prefektuuris esineb politseivägivalda veidi alla poolte (47%) küsitlenute seas. Ida prefektuuris esineb politseivägivalda 44% ametnike puhul. Kõige vähem politseivägivalda esineb Lääne prefektuuris (42%). Lääne prefektuurist väitsid ka kõige vähem ametnikke (2), et nende töökoormusest tekkivad pinged soosivad politseivägivalda teket.

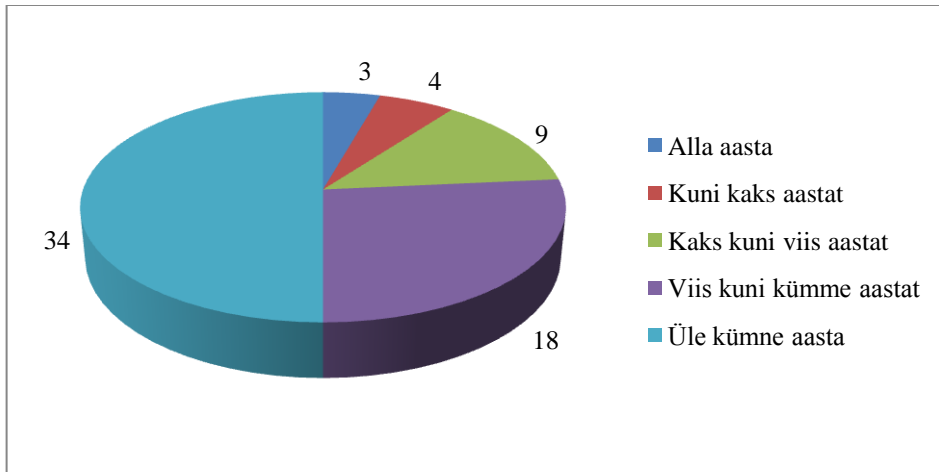
Ainult veerandiku kriteeriumile vastanute puhul oli tegu naistega (25%). Huvitaval kombel selgus, et mehi ja naisi, kes vastasid ainult verbaalse vägivalda kasutamise kohapealt positiivselt, oli suhteliselt võrdselt. Mehi 37% ja naisi 35%. Lisaks jagunesid patrull- ja piirkonnapolitseinikud antud kriteeriumi poolest täpselt võrdselt. Vägivallatsejatest valdav enamus, ehk 86% on eestlased. Ülejäänud 14% on venelased või muust rahvusest. Kolmandik (34%) vastanutest on kõrg- või rakendusliku kõrgharidusega.

Vanuse poolest moodustusid vägivallatsejatest kolmandiku (34%) üle neljakümne aastased. Neile järgnesid 24% ja 22% vastavalt 31-35 aasta vanused ning 26-30 aasta vanused (vt joonis 1). Siinkohal ei ole kõrgem vanus üllatavaks näitajaks. Kõrgema vanusega kaasneb tüüpiliselt pikem tööstaaž ja sellega omakorda rohkem kogemusi töökohal.

Joonis 1. Vastanute vanus

Tööstaaži puhul (vt joonis 2) on vastused paralleelsed eelnevalt välja toodud vanuse tulemusega. Rohkem vägivalda esineb pikema tööstaaži puhul ja siingi ei ole suuri üllatusi. Üle kümne aastase tööstaažiga on täpselt pooled vägivallatsejad (50%). Sellele järgnevad viie kuni kümne aastase staažiga töötajad (26%). Alla aastase tööstaažiga on 3 vägivaldset ametnikku, mis omakorda moodustab 25% kõigist alla aastase tööstaažiga vastanud ametnikest. Siinkohal tasub välja tuua, et kõigi kolme puhul piirdus vägivald ainult psühholoogilise vägivaldaga.

Joonis 2. Vastanute tööstaaz

3.4. 2001. a. ja 2014. a. uurimistulemuste võrdlev analüüs

Antud uurimistöö autor kaasas oma küsitluses osaliselt küsimusi, mida kasutati ka 2001. a läbi viidud uurimuses politseivägivalda teemal. Käesolevas alapeatükis annab autor ülevaate tendentsidest, mis on esinenud küsimuste vastuste puhul (vt lisa 8). Siinkohal on oluline meeles pidada, et 2001. a küsitluse valimis osalesid mitmete erinevate valdkondade politseinikud. Osade vastuste seas on välja toodud ka korrakaitse politseinike vastused, ehk siis politseinikud keda kaasati käesolevas uurimuses.

Politseivägivalda ei pea aktuaalseks probleemiks Eestis 71% ametnikest (vt lisa 8), mis on 6% vähem kui see oli 2001. aastal. Probleemiks peavad seda jätkuvalt 11% politseinikest. Antud vastused on huvitaval kombel peale 13 aastat samaks jäänud. Küll on olnud 6% muutus politseinike hulgas, kes ei pea politseivägivalda aktuaalseks probleemiks, aga samas pole ka juurde tulnud neid, kes peaksid seda aktuaalseks probleemiks.

Füüsilise jõu kasutamise paratamatuses on kindlad 75% ametnikest (vt lisa 8), mis on 4% kõrgem kui 2001. aastal. Füüsilist jõudu ei pidanud paratamatuks 8% ametnikest, mis on 6% vähem kui 2001. aastal. Siinkohal selgub, et rohme politseinike peab füüsilise jõu kasutamist politseitöös paratamatuks. Sellise kasvu, küll väikese, võivad tingida viimastel aastatel ilmunud uudised politseinike vastu suunatud vägivallast.

Tervelt pooled 2014. aasta küsitlenutest leiavad, et politseiniku ründaja puhul võib kasutada rohkem jõudu (vt lisa 8). 2001. aastal nõustusid sellega 1/3 küsitlenutest. 30% leiab, et politseinike ründajate puhul ei tohi kasutada rohkem jõudu, mis on 14% vähem kui 2001. aastal. Autor leiab, et antud tulemuste põhjal, enam kui eelmiste puhul, tingivad suure tõusu nõustujate hulgas hiljutised sagedad uudised politseinike vastu suunatud rünnakutest.

Verbaalse jõu kasutamist korrarikkujate korralekutsumise eesmärgil peavad oma jaoskonnas levinud nähtuseks 51% küsitlenutest (vt lisa 8), mis on 6% rohkem kui 2001. aastal. Verbaalse jõu kasutamist ei näe oma jaoskonnas tihti esinevat 22%, mis on 5% vähem kui 2001. aastal. Tulemuste põhjal on meeldiv näha tolerantse suurenemist politseis ja pigem verbaalse lähenemise mentaliteeti korrarikkuja puhul.

Töötingimuste rahulolus on toimunud võrreldes 2001. ja 2014. aastaga 10% muutus – 56% pealt 66% peale (vt lisa 8). Töötingimustega ei ole rahul 13%, mis on 15% vähem kui 2001. aastal. Piisavaid pingete väljaelamise võimalusi näeb protsentuaalselt sama palju ametnikke, kui 2001 aastal, 41%. Pingete väljaelamiseks ei näe piisavalt võimalusi 37% ametnikest, mis on 5% vähem kui 2001. aastal. Töötingimuste rahulolu tõusu taga võivad autori arvates olla edutamised, uute hoonete loomised ja vanemate hoonete renoveerimised. Lisaks nendele kindlasti ka uuenenud varustus töökohal.

Kurjategijatele määratavate karistuse rahulolus on kõige vähem muutusi. Ainult 6% ametnikest on karistustega rahul (vt lisa 8), see on 2% vähem kui 2001. aastal. Siinkohal tingib muutuse autori arvates hiljutised meediakajastused kohtupraktikatest, kus kohtualused on pääsenud suhteliselt leebete karistustega.

3.5. Ameerika Ühendriikide ja Eesti uurimustulemuste võrdlev analüüs

Eesti politseinike uurimusest selgus, et 47% nõustuvad väitega, et politseinikel ei ole tihtilugu lubatud kasutada piisavalt sundi. Ameeriklaste puhul nõustusid sellega võrreldes

Eestlastega ainult 30% vastanutest. (vt lisa 9)

Siinkohal võib tulemustest tuletada, et ameeriklased, võrreldes eestlastega, leiavad et pigem on neil piisavalt sundi lubatud kasutada. See võib tuleneda autori arvates asjaoludest, et tüüpiliselt on USA tavapolitseinikel üks erivahend rohkem, elektrišokiaparaat. Lisaks võivad nad tunda tänu oma suuremale inimressursile ennast kindlamalt, kui Eesti politseinikud. Eestis esineb nii mõneski maakonnas situatsioon, kus korraga on ainult 1 või 2 patrulli väljas.

Ameerika politseinikest 25% leidsid (vt lisa 9), et mõnikord on aktsepteeritav kasutada korrarikkuja, kes ründas politseinikku, suhtes lubatust rohkem sundi. Eestlaste puhul on see protsent rohkem kui kahekordselt suurem (53%). Käesoleva uurimistöö autor leiab, et antud erakordselt suure erinevuse tekitab kodanikuühiskondade suur arengutasemete erinevus. Ameerika Ühendriikide kodanikud on üldiselt vägagi teadlikud oma õigustest ja isegi politseinike õigustest. Eestlased ei ole ennast sel teemal väga harinud. Lisaks on USAs väga palju kaameraid ning ka inimesed on vägagi alati politseinikke filmima ning pildistama. Autor leiab, et kuna Eestis ei ole politseinike tegevus niivõrd suure „luubi” all ja kodanikud pole enda ja politseinike õigustega niivõrd kursis, ongi Eesti politseinikud julgemad politseiniku ründajat karmimalt karistama.

Kaasametnike väärkäitumise puhul „kõrvale vaatamises”, esineb 10% diferentsiaal (vt lisa 9). Ameeriklastest nõustub selle väitega üle poolte küsitlenutest. Eestlaste puhul on see protsent 41%. Siinkohal märkimisväärset erinevust ei ole.

3.6. Uurimistulemuste kokkuvõte ja järeldused

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli selgitada välja politseivägivalla levimus Eestis. Selleks püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Millised on politseinike hoiakud seoses politseivägivallaga?
2. Millised erinevused esinevad politseivägivalla levimusega seoses?
3. Kas esineb erinevusi varasemalt läbi viidud uuringutega?

Kaasuseid uurides selgus asjaolu, et episoodides, kus kannatajateks on väikesed lapsed ja naised, ollakse võimaliku politseivägivalda suhtes tolerantsemad. Politseinikele ei lähe kaasuste põhjal niivõrd hinge nende endi vastu suunatud rünnakud, kuid pigem visuaalselt näha kellegi nõrgema kallal kasutatud vägivalda.

Kaasuse number kaks põhjal ei poolda politseinikud ametniku käitumist ülemusele oma paarimehe vägivaldsest käitumisest mitte ette kanda. Väidete põhjal leidis siiski 41% vastanutest, et ei ole harv juhus kui politseinik suleb silmad kaasametniku väära käitumise korral. Erinevus võib tuleneda sellest, et kaasuses välja toodud olukorras korrarikkuja provotseeris politseinikku üldiselt minimaalselt.

Märkimisväärseks osutus see, et 4% politseinikest on kasutanud korrarikkuja hirmutamiseks tulirelva. Autor oletas, et see on üks küsimus millele ei ilmu ühtegi "jah" vastust. Lisaks oli autori jaoks üllatav asjaolu, et koguni 10% politseinikest on kasutanud mitmekesi liigset füüsilist jõudu üheainsa inimese suhtes. See on kümnendik vastanutest.

Uurimistöö teoreetilises osas käsitletud võimalikku teisest rahvusest isikute vihkamist või mittesallimist esineb politseis minimaalselt. Vastanutest 7% (10 ametnikku) tunnistasid, et nad kohtlevad samast rahvusest korrarikkujaid paremini, kui teisest rahvusest korrarikkujaid.

Küsitluses kajastus, et 59% politseinikest teavad teisi politseinike, kes on kasutanud korrarikkuja suhtes liigset sündi. Nendest 36 teavad lausa kahte või enamat politseinikku, kes on kasutanud korrarikkuja suhtes liigset sündi. Antud arvamused on subjektiivsed, aga annavad siiski alust arvata, et sisekontrollibüroo võimuliialduse juhtumite arv ei peegelda tegelikkust. Siinkohal leiab autor, et politseinike tegevuse üle peaks olema rangem kontroll. Üle veerandi küsitlenutest väitsid, et nende kohta on esitatud kaebus seoses võimuliialdusega.

Eesti politseinikud leiavad rohkem, et neil ei ole tihti lubatud kasutada piisavalt jõudu korrariikkuja kinnipidamisel kui U.S.A politseinikud. Selle tulemuse loovad autori arvates asjaolud, et Eestis on politseinike käitumine rangema kontrolli all. Ametnikud kardavad võtta vastu valesid otsuseid ning tegeleda sellega kaasneva paberimäärimise ja võimaliku distsiplinaarvastutusega. Käesoleva töö alapeatükis 1.2 on välja toodud kõige stressirohkemad olukorrad politseitöös. Eesti politseinikud leiavad rohkem kui U.S.A kolleegid, et vahel on aktsepteeritav kasutada politseiniku ründaja puhul lubatust enam jõudu. Selle asjaolu võivad tingida viimastel aastatel sagenenud meediakajastusi saanud ründed politseinike vastu.

Uurimistöö käigus selgus, et protsentuaalselt kasutatakse politseivägivalda kõige rohkem Põhja prefektuuris, sellele järgneb väikese vahega Lõuna prefektuur ning Ida prefektuur. Uurimuse andmetel on kõige vähem vägivaldsed politseinikud Lääne prefektuuris.

Uurimusest leidub, et vägivallatsevad politseinikud on valdavalt mehed, nad on madalama haridusega, aastate poolest enamjaolt üle 30 aasta vanad ning pika tööstaažiga. Lisaks leidis, et patrull- ja piirkonnapolitseinikud on võrdselt vägivaldsed.

Varasemate uuringutega võrreldes ei ilmnenud märkimisväärseid erinevusi. Politseivägivalda peavad aktuaalseks protsentuaalselt täpselt sama palju politseinikke kui 13 aastat tagasi. Politseinike ründe puhul leitakse võrreldes 2001. aastaga 18% rohkem, et korrariikkuja suhtes võiks olla kasutatud rohkem füüsilist jõudu kui lubatud. See muutus võib olla seotud viimastel aastatel toimunud sündmustega, kus politseinikud on saanud konfliktsetes olukordades kannatada. Töötingimuste suhtes ollakse tänapäeval tolerantsemad kui seda oldi 13 aastat tagasi.

KOKKUVÕTE

Antud uurimistöö eesmärk oli selgitada välja politseivägivalla levimus Eestis. Eesmärgi täitmiseks läbiviidud ankeetküsitlusuuringuga analüüsis autor politseivägivalla levimust ning selle aktuaalsust Eestis. Valimi moodustasid 143 patrull- ja piirkonnapolitseinikku ning esindatud olid kõik prefektuurid.

Uurimistöö käigus leiti, et vägivalda tekitab agressiivsus, vihkamine ja stress. Kõik kolm aspekti võivad esineda politseitöös. Politseitöö toimub konfliktises keskkonnas, kus kokkupuutuvad inimesed ei pruugi politseinikele meeldida ning antud töökeskkond tekitab stressi. Uurimus näitas, et politseinikud on politseivägivalla suhtes üsnagi ranged. Kaasuste analüüsi põhjal võib öelda, et politseivägivalla suhtes ollakse politseiniku ründaja puhul tolerantsemad kui korrarikkujatega, kes on pannud toime emotsionaalselt raske teo.

Küsitluse vastustest nähtus, et rohkem kui veerandi valimi suhtes on esitatud kaebus seoses võimulialdusega. Üle poolte politseinikest teavad ametnikke, kes on kasutanud korrarikkuja suhtes liigset sündi ja psüühilist vägivalda.

Politseivägivalla levimuse uurimiseks moodustati ankeedis olevatest küsimustest kriteerium, millele ametnik pidi positiivselt vastama vähemalt ühele küsimusele. Kriteeriumile vastasid 68 ametnikku ehk 48% valimist.

Uurimistulemustest selgus, et kõige rohkem kasutatakse politseivägivalda Põhja ja Lõuna prefektuurides. Neile järgneb Ida prefektuur ja kõige paremate näitajatega, Lääne prefektuur. Seega võib uurimistulemuste puhul väita, et kõige rangemat kontrolli ning sisejuurdlust vajab Põhja prefektuur.

Küsitlusest selgus, et politseivägivalda esineb valdavalt meeste seas. Kõrgema vanuse ja pikema tööstaažiga politseinike puhul esineb füüsilist ja psüühilist vägivalda rohkem. Võimuliialdusega puutuvad kokku enamasti madalama haridusega politseinikud. Kinnitust leidis ka asjaolu, et võimuliialdust esineb patrull- ja piirkonnapolitseinike puhul võrdselt. Ainuüksi psüühilise vägivalla kasutamist tunnistasid mehed ja naised võrdselt. Teisest rahvusest isikute suhtes halvemat käitumist näitavad üles väga vähesed politseinikud.

Käesoleva uurimistöö ja 2001. aastal läbi viidud uurimuse võrdleva analüüsi puhul olulisi tendentside muutusi autor ei märganud. Leitakse, et politseiniku ründaja vastu võib rohkem jõudu kasutada kui varasemalt. Samuti kasutatakse tänapäeval korrariikkuja korrale kutsumiseks rohkem verbaalset jõudu, kui seda tehti 13 aastat tagasi. Võrreldes 2001. aasta uurimuse tulemustega, leiab vähem ametnikke, et politseivägivald ei ole Eestis aktuaalseks probleemiks. Ka rahulolu töötingimustega on mõnevõrra paranenud. Seega võib väita, et mugavamad ning kaasaegsemad töötingimused vähendavad politseinikes stressi.

Antud uurimuse ja USA-s läbiviidud uurimuste vahel olid märgatavad erinevused. Eesti politseinikud leiavad rohkem kui ameeriklased, et neil ei ole tihtilugu luba kasutada piisavalt sundi. Rohkem kui kahekordne erinevus esines lubatust rohkema sunni kasutamisel politseinikke rünnanud isikute puhul. Eesti ametnikud leidsid palju tihemini, et mõnikord on aktsepteeritav politseiniku ründaja puhul kasutada lubatust rohkem sundi.

Uurimuses ilmnunud tulemuste põhjal teeb autor järgmised ettepanekud:

1. Sisekaitseakadeemia Politsei- ja piirivalvekolledži sisseastumiskatsetel muuta psühholoogilise ülevaatus osapool tõhusamaks, kaasates lisaks vestlustele ka teste.
2. Kaasata kadeti õppeprotsessi mahukalt politseitöös esinevate tüüpolukordade praktilisi lahendamisi.
3. Tuua politseiteenistuse õppekavasse aine, mis käsitleks suhtlemist ja enesekontrolli säilitamist pingelistes olukordades või probleemsete inimestega tegeledes.

SUMMARY

This present thesis consists of 55 pages, two drawings and nine appendices. The aim of the thesis was to find out the distribution of police violence in the Estonian police force. Additionally two comparative analysis were conducted with prior police violence researches in Estonia and the United States of America. In order to reach this aim the author conducted an online questionnaire at LimeSurvey with 143 active patrol officers and community police officers from all over Estonia. There are a total of 600 patrol and community police officers in Estonia.

As a result of the questionnaire the author found that male police officers, with a lower education, longer service record and higher age are more violent. It was found that there is no difference between the amount of male and female police officers, who have only used psychological violence. The most violent prefecture is the north prefecture. While comparing the results of the 2001 Estonian police violence study and the current study, it was found that currently more police officers accept using more force than necessary to contain a person, who has assaulted an police officer. Also, it was found that in 2014, more police officers support using verbal force instead of physical force. Based on the comparison of the two studies, it seems that work satisfaction has increased.

The results of the United States and the current Estonian police violence study show that Estonian police officers favor using more force than necessary to contain a person, who has assaulted a police officer a lot more than Americans. Estonian police officers found more than Americans, that a lot of the time they aren't allowed to use as much force as would be necessary.

The results of this research are helpful in fighting against police violence, training police officers and conducting future research on police violence.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Avaliku teenistuse seadus RT I, 26.03.2013, 5, jõustunud 01.04.2013.

Bennetts, M. Russian Police 'Sodomized' Custody Death Man with Bottle. Uudisteportaali RIA Novosti koduleheküljelt <http://en.ria.ru/russia/20120312/172114836.html> välja otsitud 27.03.2014.

Dozier, W. 2004. Miks me Vihkame [Why We Hate: understanding, curbing and eliminating hate in ourselves and Our World]. Tõlge eesti keelde: U. Meister. Eesti Ekspressi Kirjastus. (Originaal on publitseeritud The McGraw-Hill Companies, 2002)

Ellonen, E., Nurmi, L., Raivola, P., Välihalo, T., Välihalo, U. 2002. Politseitöö psühholoogia [Poliisityön psykologiaa]. Tõlge eesti keelde: M. Moora. Sisekaitseakadeemia kirjastus. (Poliisin oppikirjasarja, Helsinki, 1997)

E-mail "Abi lõputööga". Patrull- ja piirkonnapolitseinike statistika. Personalibüroo. Saabunud 10.03.2014

E-mail "Lõputöö". Politseivägivalla statistika 2010-2013 aastate kohta. Sisekontrollibüroo. Saabunud 28.03.2014

E-mail "Päring seoses lõputööga". Politseivägivalla statistika 2013 aasta kohta. Sisekontrollibüroo. 02.04.2014

Gleitman, H., Fridlund, A., Reisberg, D. 1999. Psychology. W. W. Norton

Huggins, K., Fatouros-Haritos., Zimbardo G. 2002. The Regents of the University of California

Kaasik, J. 2001. Politseivägivald - kas seda on võimalik vältida. Publitseerimata lõputöö. Sisekaitseakadeemia, Tallinn.

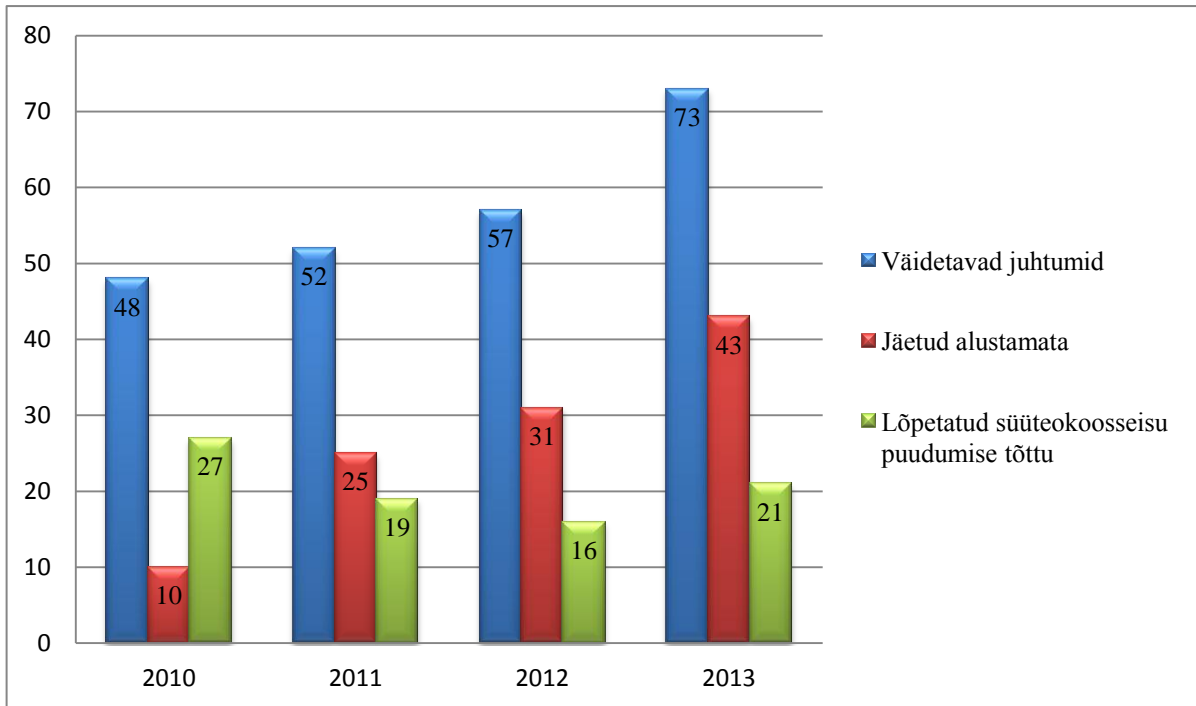
Karistuseseadustik RT I, 26.02.2014, 5, jõustunud 08.03.2014.

Kinnaird, A. 2003. Use of force: expert guidance for decisive force response. Looseleaf Law Publications.

Kirschman, E. 2000. I Love a Cop. The Guilford Press

- Manzoni, P., Eisner, M. 2006. Violence between the police and the public: Influences of Work-Related Stress, Job Satisfaction, Burnout, and Situational Factors. *Criminal Justice and Behaviour*, 33 (1), 613-645. Välja otsitud SAGE andmebaasist 03.02.2014.
- Palmiotto, J. 2001. *Police misconduct: a reader for the 21st century*. Prentice Hall.
- Penthin, R. 2003. *Agressiivne laps [Warum ist mein kind so aggressiv?]*. Tõlge eesti keelde: T. Pappel. Kirjastus "Kunst". (Originaal on publitseeritud Urania-Ravensburger Dornier-Medienholding GmbH, Berlin, 2001).
- Politsei ja piirivalveseadus RT I, 15.03.2014, 31, jõustunud 23.03.2014.
- Savimaa, R. 12.03.2014. Vastus taotlusele.
- Sootak, J., Pikamäe, P. 2009. *Karistusseadustik: kommenteeritud väljaanne*. Kirjastus Juura.
- Turvataktika. 1994. Eesti Riigikaitse Akadeemia kirjastus
- Väljaots, J. Politseinik vägistas numbril 110 helistanud naise. Uudisteportaali Õhtuleht koduleheküljelt <http://www.oh tuleht.ee/150747/politseinik-vagistas-numbril-110-helistanud-naise> välja otsitud 19.03.2014.
- Weisburd, D., Greenspan, R. *Police Attitudes Toward Abuse of Authority: Findings from a National Study*. USA politseivägivalla uuring. National Institute of Justice koduleheküljelt <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/181312.pdf> välja otsitud 11.03.2014.
- Worden, E., Catlin, E. 2002. *The Use and Abuse of Force by Police. Policing and misconduct* (M. Lersch ja L. Dantzker). (lk 85-121). Prentice Hall.
- World report on violence and health. 2002. Maailma terviseorganisatsiooni uuring. Maailma terviseorganisatsiooni koduleheküljelt http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241545615_eng.pdf?ua=1 välja otsitud 03.02.2014

LISA 1. VÕIMULIHALDUSE JUHTUMID EESTIS

LISA 2. ANKEET

Tere!

Olen Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledži kolmanda kursuse kadett. Oma lõputöö teemaks olen valinud politseivägivalla aktuaalsuse Eestis. Valisin antud teema kuna leian, et see on suhteliselt vähe kõneainet saanud ning selle kohta on väga vähe uurimusi. Käesolev küsimustik koosneb valikvastustest ja selle täitmine võtab aega umbes 15 minutit.

Antud uurimus koosneb neljast blokist ning sisaldab kuni 49 küsimust:

Isikuandmed - Üldised andmed nagu sugu, vanus, staaž, haridus, töökoht, rahvus ja prefektuur.

Kaasused - 3 lühikest näidis kaasust valik vastustega.

Väited - 16 väidet mille tõesust te peate hindama 5 palli skaalal (1 - Ei ole üldse nõus, kuni, 5 - Täiesti nõus).

Isiklikud kogemused - Olenevalt vastustest kuni 23 küsimust mis on seotud Teie kogemustega teie karjääri jooksul.

Antud uurimuses on **äärmiselt** oluline Teie puhtsüdamlik ja aus vastus küsimustele. Selle tagamiseks olen valinud antud keskkonna kuna see aitab tagada Teie **täieliku** anonüümsuse. Statistika moodustub prefektuuride tasandil.

Isikuandmed

1. Sugu

- a) Naine
- b) Mees

2. Vanus

- a) 20-25
- b) 26-30
- c) 31-35
- d) 36-40
- e) 40+

3. Hariduse tase

- a) keskkharidus
- b) keskeriharidus
- c) kutsekeskharidus
- d) rakenduskõrgharidus
- e) kõrgharidus

4. Rahvus

- a) Eestlane

- b) Venelane
- c) Teised

5. Tööstaž

- a) Alla aasta
- b) Kuni 2 aastat
- c) 2 kuni 5 aastat
- d) 5 kuni 10 aastat
- e) Üle kümne aasta

6. Kellena te töötate?

- a) Patrullpolitseinik
- b) Piirkonnapolitseinik

7. Millises prefektuuris Te töötate?

- a) Põhja prefektuur
- b) Lõuna prefektuur
- c) Ida prefektuur
- d) Lääne prefektuur

Kaasused

Antud küsimuste blokis on toodud kolm näilist kaasust. Palun valige vastus selle põhjal, kui õigeks Te peate ametnike poolt situatsioonide lahendamist.

8. Patrulli ülesanne on toimetada purjus isik politseisõidukisse. Patrull on tänaval koos purjus isikuga, on pime aeg ja kõrvalisi isikuid läheduses pole. Korrarikkuja on patrulli suhtes agressiivne, vehib kätega ja käitub provotseerivalt. Antud isik tabab üht politseinikku rusikaga vastu nägu ja kähmluses lööb veel teist küünarnukiga pähe. Patrull suudab korrarikkuja pikali asetada ja tal käed raudu panna. Peale käte raudu panemist lööb üks politseinik korrarikkujat rusikaga kõhtu ning mõlemad kasutavad antud isiku suhtes alandavaid väljendeid. Kuidas te suhtute patrulli tegevusse?

- a) Pooldan nende käitumist
- b) Pigem pooldan nende käitumist
- c) Nii ja naa
- d) Pigem ei poolda nende käitumist
- e) Ei poolda nende käitumist

9. Patrull peab pimedal ajal kõrvalisel tänaval kinni joobekahtlusega sõidukijuhi. Üks politseinikest läheb sõidukijuhti kontrollima. Sõidukijuht avab jõuliselt ukse ning tabab sellega kontrollima läinud politseinikku. Politseinik ägestub ning lööb rusikaga juhti mille tulemusel juht kukub autost välja sõiduteele. Politseinik viha hoos lööb veel kord jalaga maas lebavat sõidukijuhti ning kasutab tema suhtes ebatsensuurseid väljendeid. Füüsiline kontakt lõppeb ning patrull jätkab toiminguid joobekahtlusega isiku suhtes. Autos olnud paarimees ei näe antud sündmuses midagi erilist ning ei kanna nähtut ülemusele ette.

- a) Pooldan paarimehe käitumist
- b) Pigem pooldan paarimehe käitumist
- c) Nii ja naa
- d) Pigem ei poolda paarimehe käitumist

e) Ei poolda paarimehe käitumist

10. Patrull läheb peretüli lahendama. Korterist avastab patrull hüsteerias nutva naise, kellel on silmade ümber hematoom ja verevalumitega väikese lapse. Patrullile läheneb ilmselgelt joobes meesterahvas kelle sõrme nukid on verised. Mees patrulli vastu agressiivne ei ole aga valju häälega uhkustab oma teost. Politseinike jaoks on ilmselge, et antud mees peksis oma naist ja umbes 8 aastast poega. Politseinikud asetavad mehele peale käerauad nii, et need soonivad ja põhjustavad valu. Trepikojas kasutavad politseinikud mehe suhtes alandavaid väljendeid. Kuidas te suhtute antud käitumisse?

- a) Pooldan nende käitumist
- b) Pigem pooldan nende käitumist
- c) Nii ja naa
- d) Pigem ei poolda nende käitumist
- e) Ei poolda nende käitumist

Väited

Siin blokis on välja toodud väited. Hinnata saab viie palli süsteemis.

- 1. Ei ole üldse nõus
- 2. Pigem ei ole nõus
- 3. Nii ja naa
- 4. Pigem nõus
- 5. Täiesti nõus

11. Politseivägivald (Füüsiline ja psüühiline) on Eestis aktuaalne probleem.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

12. Politseivägivald (Füüsiline ja psüühiline) on minu jaoskonnas tihti esinev nähtus.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

13. Minu töökoormusest tulenevad pinged soosivad politseivägivalla teket.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

14. Minu arust valdav enamus välitööga seonduvaid politseinike on vähemalt korra karjääri jooksul kasutanud õigusrikkuja suhtes liigset jõudu.

- a) 1
- b) 2
- c) 3

d) 4

e) 5

15. Minu arust valdav enamus välitööga seonduvaid politseinikke on kasutanud vähemalt korra õigusrikkuja suhtes solvavaid ja alandavaid väljendeid.

a) 1

b) 2

c) 3

d) 4

e) 5

16. Olen kahelnud sunni rakendamise seadusepärasuses kuna see on minu jaoks seaduses liiga raskelt defineeritud.

a) 1

b) 2

c) 3

d) 4

e) 5

17. Politseil ei ole lubatud kasutada nii palju jõudu kui see oleks vajalik isiku kinnipidamiseks.

a) 1

b) 2

c) 3

d) 4

e) 5

18. Mõnikord on aktsepteeritav kasutada rohkem jõudu kui seaduslikult lubatud, et ohjeldada kedagi, kes füüsiliselt ründas politseiametnikku.

a) 1

b) 2

c) 3

d) 4

e) 5

19. Ei ole harv juhus, et politseinik suleb silmad kaasametniku väära käitumise korral.

a) 1

b) 2

c) 3

d) 4

e) 5

20. Töötingimused (Tagatud tööks vajalik, sportimisvõimalused, läbisaamine kolleegidega) on minu jaoks mulle sobilikud.

a) 1

b) 2

c) 3

d) 4

e) 5

21. Leian, et kurjategijatele määratavad karistused on Eestis piisavalt ranged

a) 1

- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

22. Kas te arvate, et füüsilise jõu kasutamine on politseitöös paratamatu?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

23. Kas Teie töökohas kasutatakse palju verbaalset (sõnalist) jõudu/võimu õigusrikkuja korrale kutsumiseks?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

24. Politseitöö tekitab kindlasti mingil määral pingeid. Kas te leiata, et Teil on piisavalt võimalusi nende pingete väljajelamiseks?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

25. Ma eelistan konfliktide lahendamisel kasutada pigem sundi kui verbaalset lähenemist.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

26. Ma kohtlen samast rahvusest korrarikkujaid paremini kui teisest rahvusest korrarikkujaid.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5

Isiklikud kogemused

27. Kas Teid on ametikohustusi täites füüsiliselt rünnatud?

- a) Jah
- b) Ei

28. Kui palju sundi kasutasite ründe peatamiseks?

- a) Täpselt niipalju, et peatada minu vastu rünne ja saavutada kontroll
- b) Rohkem kui tarvis, jätkasin sunni kasutamist kuigi mul oli kontroll situatsiooni üle

saavutatud

29. Kas Te olete kasutanud purjus isiku kainestusmajja/arestimajja toimetamiseks rohkem sundi kui oleks otstarbekas?

- a) Jah
- b) Ei

30. Kas te olete peretüli lahendamisel kasutanud osapool(t)e suhtes rohkem sundi kui oleks otstarbekas?

- a) Jah
- b) Ei

31. Kas te olete ametikohustusi täites osalenud kakluses, st. kaitsnud ennast füüsilise jõuga füüsilise ründe eest?

- a) Jah
- b) Ei

32. Kas kakluses esines situatsioon kui te seisite ning vastane oli pikali ja te lõite teda jalgade või kätega?

- a) Ei esinenud
- b) Jah esines, lõin kätega
- c) Jah esines, lõin jalaga

33. Kas teie suhtes on kasutatud ametikohustusi täites ebatsensuurseid väljendeid ja solvanguid?

- a) Jah
- b) Ei

34. Kuidas te reageerite antud olukordades?

- a) Ei tee välja
- b) Ütlen vastu, kasutades ebatsensuurseid väljendeid ja solvanguid
- c) Kasutan selliste isikute "õpetamiseks" füüsilist jõudu

35. Kas te olete kasutanud isiku suhtes käeraudu temas pigem valu esilekutsumiseks, kui kontrolli saavutamiseks.

- a) Jah olen
- b) Jah olen, korduvalt
- c) Ei ole

36. Kas te olete kasutanud korrarikkuja hirmutamiseks tulirelva, kuigi seda poleks vaja olnud?

- a) Jah
- b) Ei

37. Kas te olete isiku peal kasutanud sundi, kuigi see poleks olnud antud situatsioonis otstarbekas?

- a) Jah
- b) Ei

38. Kas Teie kohta on esitatud kaebus seoses võimuliialdusega?

- a) On küll
- b) On, mitmeid
- c) Ei ole

39. Kas on esinenud episood, kus Te olete koos teis(t)e politseinikega kasutanud liigset füüsilist jõudu üheainsa inimese vastu?

a) Jah

b) Ei

40. Kas te tagasite pronksiööl avalikku korda?

a) Jah

b) Ei

41. Kas te antud ainulaadses situatsioonis Eesti ajaloos, kui ärevus oli enesestmõistetav, kasutasite kodanike suhtes liigset sundi?

a) Kasutasin

b) Pigem kasutasin

c) Nii ja naa

d) Pigem ei kasutanud

e) Ei kasutanud

42. Kas te olete kasutanud korrarikkuja suhtes solvanguid, ebatsensuurseid väljendeid või alandavaid kommentaare?

a) Jah, korra oli

b) Jah, mitmel korral

c) Ei ole kunagi

43. Kas te teate politseinikke kes on solvanud või alandanud töö käigus korrarikkujaid?

a) Jah tean ühte

b) Jah tean, neid on mitu

c) Ei tea ühtegi sellist

44. Kuidas te suhtute antud tegevusse?

a) Pooldan nende käitumist

b) Pigem pooldan nende käitumist

c) Nii ja naa

d) Pigem ei poolda nende käitumist

e) Ei poolda nende käitumist

45. Kas te teate politseinikke kes on kasutanud korrarikkuja suhtes liigset sundi?

a) Jah tean ühte

b) Jah tean, neid on mitu

c) Ei tea ühtegi sellist

46. Kuidas te suhtute antud sündmusesse?

a) Pooldan nende käitumist

b) Pigem pooldan nende käitumist

c) Nii ja naa

d) Pigem ei poolda nende käitumist

e) Ei poolda nende käitumist

47. Kas Te teate politseinikke kelle suhtes on esitatud kaebus seoses liigse sunni või solvangute kasutamisega?

a) Jah tean ühte

b) Jah tean kahte

c) Jah tean kolme või rohkem

d) Ei tea ühtegi sellist

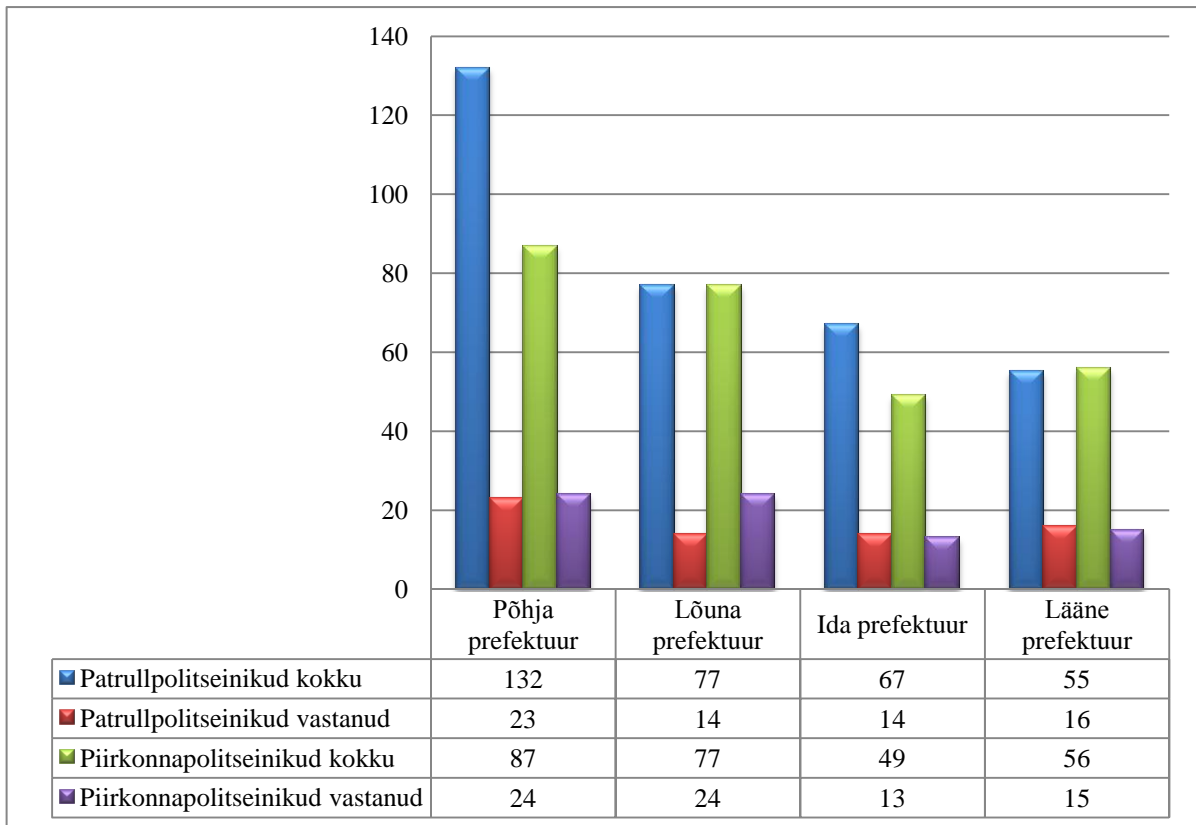
48. Kas te olete viimase aasta aja jooksul kasutanud korrarikkuja suhtes solvanguid või liigset sundi?

- a) Jah, sündi olen
 - b) Jah, solvanguid olen
 - c) Jah, mõlemat olen
 - d) Ei, kumbagi pole
- 49. Kas sellega kaasnes kaebus Teie suhtes?**
- a) Jah
 - b) Ei

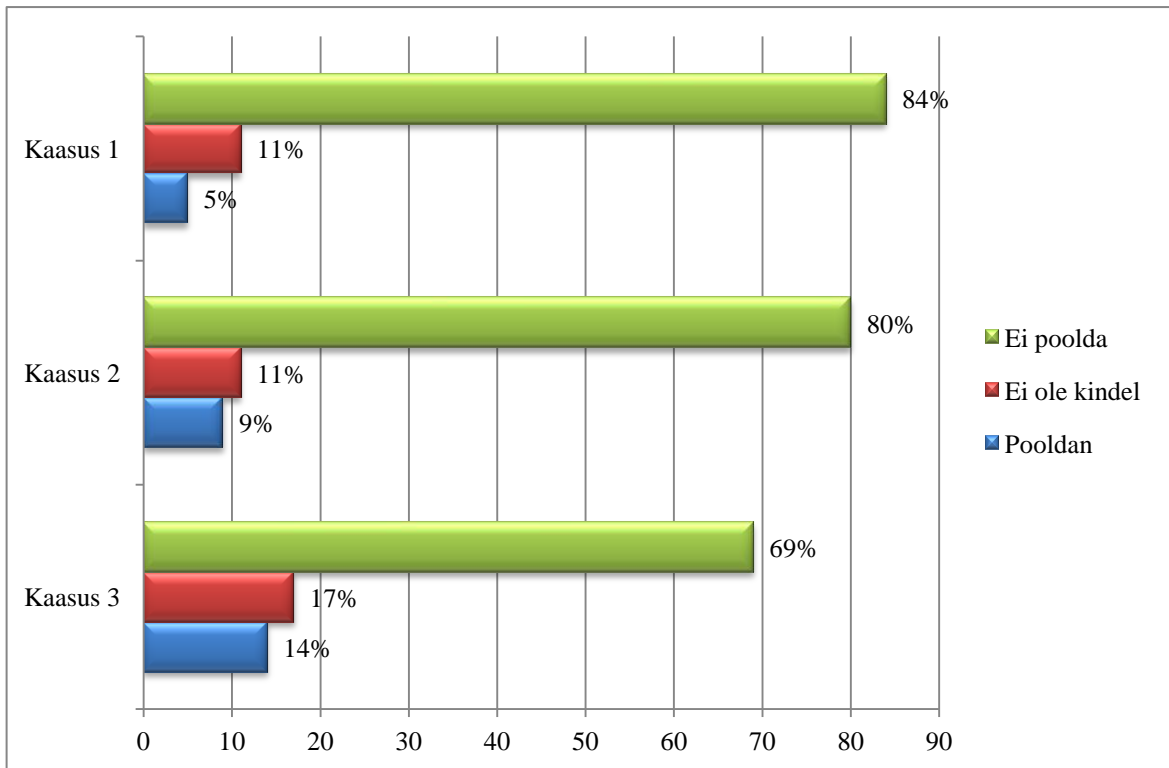
Suur tänu!

Täname Teid, et vastasite ankeedile.

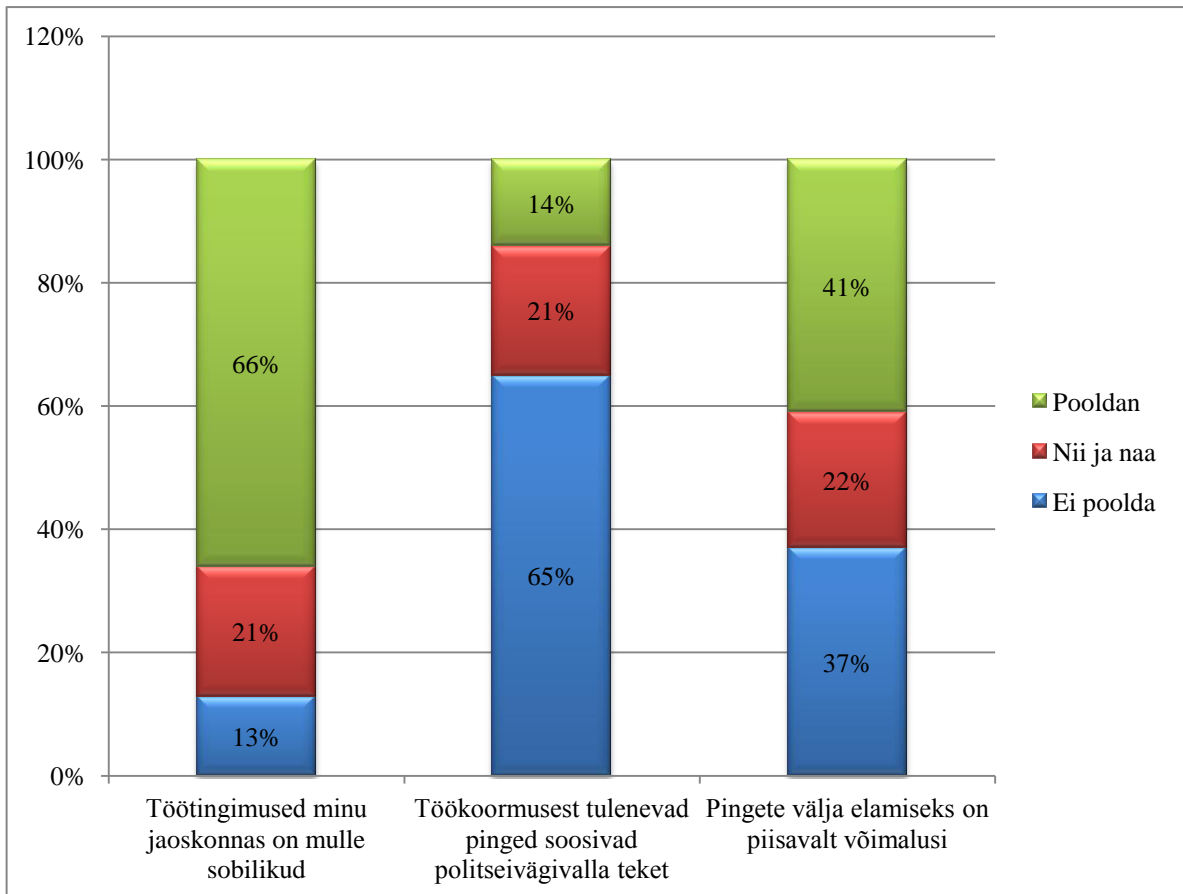
LISA 3. VALIMI ISELOOMUSTUS

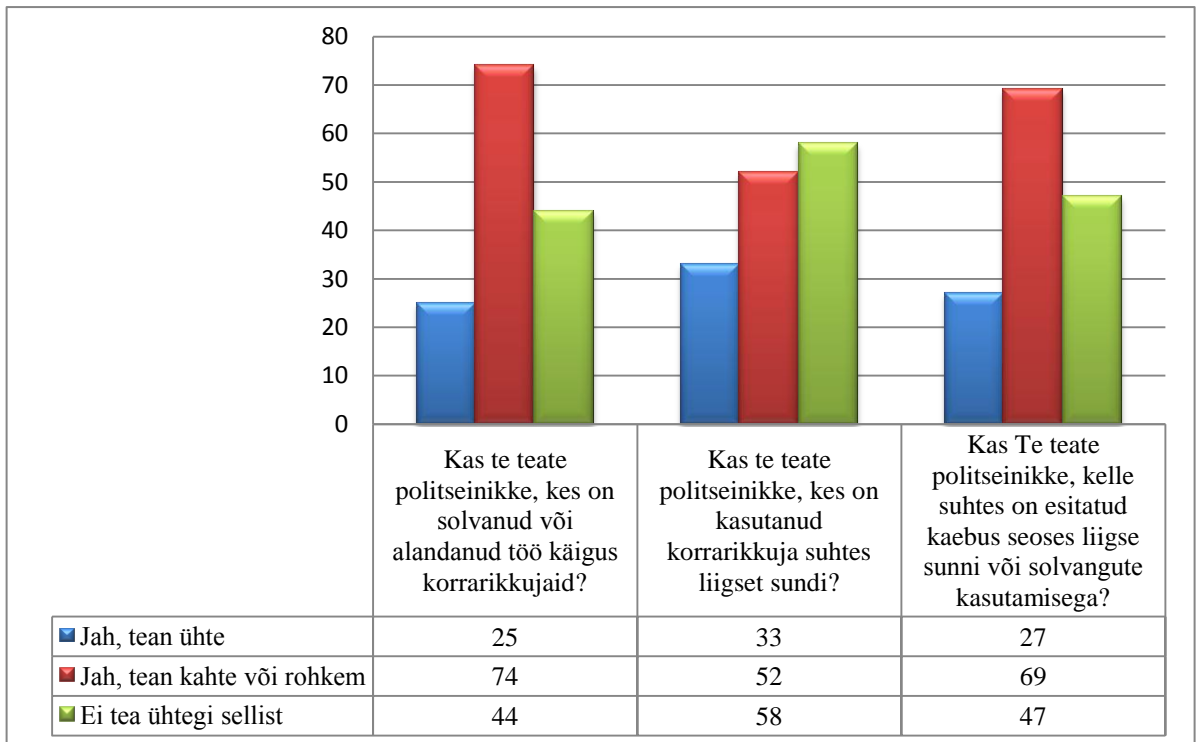
LISA 4. POLITSEINIKE ARVAMUSED KAASUSTEST

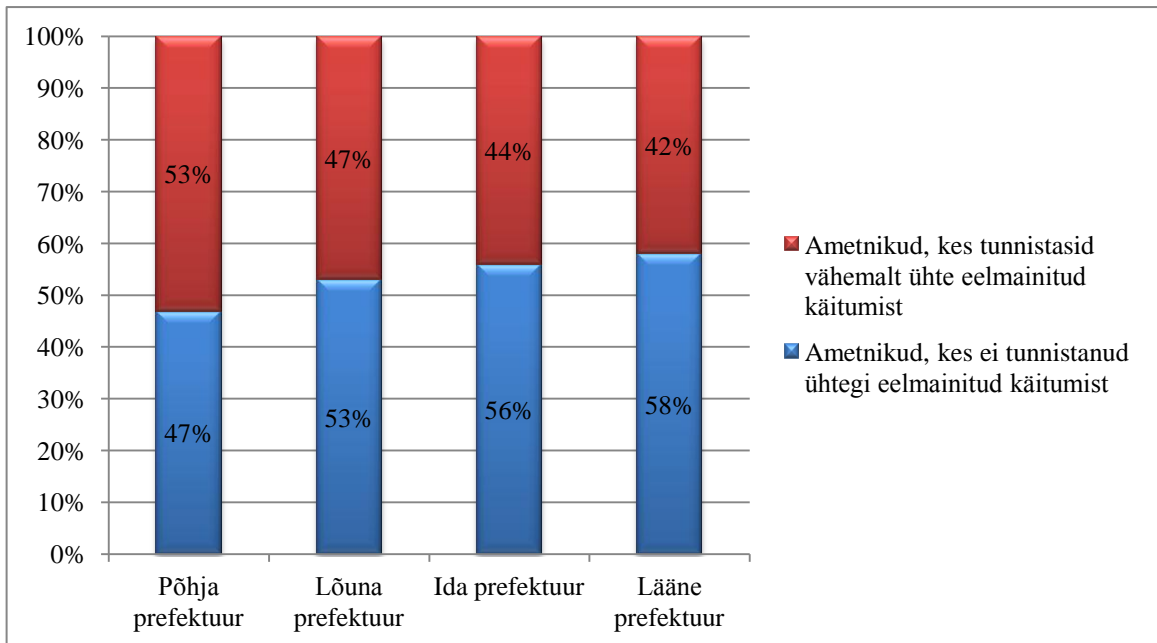
LISA 5. PINGED POLITSEITÖÖS

LISA 6. INFORMATSIOON POLITSEINIKE KOHTA

LISA 7. POLITSEIVÄGIVALLA LEVIMUS PREFEKTUURITI

LISA 8. 2001.a JA 2014.a ANKEETKÜSITLUSTE VÕRDLUS

	2001 a.	2014 a.	Tendents
Kas Teie arvates on politseivägivald Eestis probleem?	77% ei 12% erapooletu 11% jah	71% ei 18% erapooletu 11% jah	-8% +6% =0
Kas te arvate, et füüsilise jõu kasutamine on politseitöös paratamatu?	14% ei 15% erapooletu 71% jah	8% ei 17% erapooletu 75% jah	-6% +2% +4%
Kas mõnikord võib politseiniku rünnanud korrarikkuja suhtes kasutada rohkem jõudu?	43% ei 22% erapooletu 35% jah	30% ei 17% erapooletu 53% jah	-13% -5% +18%
Kas teie töökohas kasutatakse palju verbaalset võimu korrarikkuja korrale kutsumiseks?	27% ei 28% erapooletu 45% jah	22% ei 27% erapooletu 51% jah	-5% -1% +6%
Kas te olete rahul üldiste töötingimustega?	28% ei 16% erapooletu 56% jah	13% ei 21% erapooletu 66% jah	-15% +5% +10%
Kas teil on piisavalt võimalusi pingete väljaelamiseks?	42% ei 17% erapooletu 41% jah	37% ei 22% erapooletu 41% jah	-5% +5% =0%
Kas Te leiate, et kurjategijatele määratavad karistused on Eestis piisavalt ranged?	84% ei 8% erapooletu 8% jah	86% ei 8% erapooletu 6% jah	+2% =0% -2%

LISA 9. AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE JA EESTI (2014) ANKEETKÜSITLUSTE VÕRDLUS

	USA	Eesti	Tendents
Politseinikel ei ole tihtilugu lubatud kasutada piisavalt sündi	30% nõustused	47% nõustused	+17%
Mõnikord on aktsepteeritav kasutada lubatust rohkem sündi isiku vastu, kes ründas politseinikku	25% nõustused	53% nõustused	+28%
Ei ole harv juhul, kui politseinik suleb silmad kaasametniku väärkäitumise puhul.	52% nõustused	41% nõustused	-11%